A.52.

III.

CZUCZOR:
VITÉZ JÁNOS
ÉLETE.

RUI 4020

Vitéz János.

Szülelett Szécsiában Dávidhoz közel Zredna
nevü faluban, nemes de szegény szülöktől; hogy nemes
volt. eszergami szikönyv találandó czimere mutatja,
hogy pedig szegény születtett, annak, mert testvérhuga szerént
bognárhoz ment feljter. Tanulni intett Herdeni, de kitől
és hol bizonyalan, semmiképpen nékt is egyhamar lett
volna első oktatója, mint mostaöccsé Beringéé vala.
Utóbb Nagyszegbe ment a' tudományokban, hol a' latin
és görög nyelvekben. és mathesisben jeles eredményt.
Onnan visszatérvén Hunyadi János udvarába jutott,
hol különös okossága, éles észlete, s ügyessége által
oly nagy becsülete és tekintete lett, hogy annak segé-
delmével különféle hivatalokat nyert, ~~mint kamarától~~,
~~és vajdi helytartóságot~~ püspökké nevezének. Milly
hivatalokat viselt légyen, Bonfin elnem mondja, de bizo-
nyos, hogy Hunyadi fiainak oktatója és nevelője,
azután a' kir. Camellaria Igazgatója, utóbb vajdai kápolnai
praepositja, s Hunyadi belső tanácsadója volt.

Vajdai püspökké lett 1447ben mellyre Hunyadi kivált
ereis ajánlotta őtet a' papoknak, hogy Vajd Erdély' hatalma
tetején, míg ő messze a' törökökre hadozna. Lenne
ki otthon hív őrül lenne a' püspöki székben s a' papság
ez ajánlást nagy helybehagyással fogadta.

a' Szerem. Slavonia, Dalmatia, Croatiaban is
Comitatus Administratora. Hunyadi
Kőrösnek vala.

tette meg Hunyadi
nézni a' varnai
ütközetben el esett
János de Dominis
helyett ezt püspökké.

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

Olvasassék szíwelemmel azon Levele, mellyet Hunyadi nevében az egri püspökség ügyében irt a' pápának.

Az 1447d. budai gyülésben egy Küldöttség jövendi Károlt nevezetes, hogy Tudnik és M. ország rendei Kőrt egyességet csinálgyán, melly Követség ha bár okaj-tott czélt nem ére, a romai Követ Körülményáról mind, által Racolsburgon tartott tanácskozásban kéri éri fegyverszünetre Königet.

Vitéz vala Csupor Demetrnek nagy párthozója, kit a' vitéleket bujtogatásáért a' régiek püspökségből el-üresen, s Vitéznek találá menedékhelyet és szállást.

Ötet küldé Hunyadi Frankoriaban György hogy vele békét kössön, melly alkalommal György Czanya hölgyül igérteté Mátyásnak, k' azonban nem sokára meghalt.

1526. ismét Beczke nem követül Lengyelországba jöni, hogy Mariára jöjön. Melly alkalommal ismét ékesszólása által oda vitte a' dolgot. hogy mind a' Császár mind a' magyar rendek békére hajlanának, s azt nyilvános közönben megerősítsenek.

1453.

Ielen vole a Kövesegben, melly László elébe,
midön Endrikről Kiadason, mene.

Midön 1453. a' Király Bozsonban gyülést
tarta, s Hunyadi Ecsein a' Kormányzói hivatalt
országi főkapitányává nevezteven, ugyan a' Király
Vitéz Jánost Királyi cancellárrá nevezé ki.

A' Regensburgi gyülésben holá'német rendek
Castilio Jánost grófsági Körei Jürgest a' törökök ellen.
mig Endrik' Kövesi az ügy ellen voltak, Vitéz
László' Irónska czéljai viatá' az ügyet.

Midön Ulrik Kiakarni czelni Hunyadi
Annának, hogy ott törbe ejtse. Vitéz ada' tudtára.
László azt tanácsolá, hogy mosnajban igyanis meg-
hallgatja a' Kir. parancsot. de Beibe ö hivatalos
hivni nem lehet.

Mindkettőnek pedig Vöpcsönen tul Ulrikkal találni,
Korosi s' ötet nagyelőtlig megszegjenicze, a' Király
hogy magát, az egyébkössig Szempétől kimossa Badeni
1455b. gyülést tarton, mellyre Hunyadi megjelenni
vonakodvan, mig biztosittatni nem kap. a' jószóllók
jóllelen Vitéz elevén Szinkkel fesztetik a' Királynak
a' vesztedelmet. melly ezen tanácsosait ered. Land-Hunyad 1614.

Az 1456diki Belgrádi diadalmait on vala
e, nem nádni, de hogy Különösen az ö gondviselésé
bül vagyon, bizonyos.

De nem kisebb baj és fájdalmas tapasztalá Vise
1457b. Ulrik megöletése miatt László által, kinek,
midön lelkismeine megnyugtatása végett tanácsot kér
tőle, az felelé: „Ő ugyan akárkinek megölèsèt, tisztelet
fivárula. S bèlèn S orgyonlödèsère nyö[illegible] melióságá
miatt nem tanácsolhatja; de ezen gyilkolást, ha meg
történnèk, nem is roszalhatja." Ezèt Hunyadi László
és több barátaival tömlöcre veteté a' Garáb párthá
Vitéz mind a' magyar papság, mind az apostoli köve
megdöbbenèsèn könyörögtek a' Királynak, hogy vinné
ki a' dolgot, hogy az esztergami ecclesiának Szentek
adassék által az egyházi törvényes szentelödö
szamat öröme alatt tartandó. Vegyè a' római pápa
III Callist, és Aeneas Sylvius bibornok, utóbb papa.
Pius nèv alatt római főpap Kölcsönösen a' Király
Esztergamon általmenèsèben magaèlibe idèzeté, és fiába
dá tevé mondván: „Ne nehezelj vaiudi anyja; a' tör
vèrbe, hogy nèkem akaratomnak kívül jutottál. Ily
nagy fèjü mèltóságra és crémyeszejei soha sem vèlhe
volna valami masokkal illetendönek. Az Budai

tőrtént. hol a'mit az országnagyok' vad kénye' alatt.
nem csak dúlnak, hanem dűlnek is kénytelen valóly-
miáu még nem volnának független. Most pedig Budán
mennek szabadságomba helyezém magamat. Más
generssajábol vettetél tömlöcne. Most miáu eröyed
s'jámborságod' elleggé megismérem, nem annyira
hegyedmenből, mint is ellenem, és igaság szerint légy
szabadda'. Elébbi mélóságodat vedd vissza, s'a'
várad' pisztólyaiger azen karalommal, mellyel elébb.
bíszdjed." Ezen kiszabadulásnak nem csak a'magyaroh.
hanem az idegenek is örültek. Aeneas Sylvius egy
Levelében a' Királynak köszönnei, maisikban Viennek
örvendetesei jelenti. / Gray /

Meghalvan még aron ében László király, midőn
mint ecce a'királyválasztás, mellyben Viennek nagy
részre volt. Mire nézve Budárban ment Magyar
országgyülésre, s ez 40,000 aranyat megigéré. Erek
megtérésén morajla a'Budai gyülekezet vissatérni,
s többekkel Magyar választmányi tanácskoron.
Megtérvén a' választmás Vieri többed magával Mé..
tyás deák küldetven, hogy ő a'Budaiak fogadná
el, és Budára veremi fényes pompával és kísérettel.

Hódrónic Beriédei Lászd Dorfimál.

Ugyan 1458b. hóvénül ment Fridilthez, hogy a Koronát visszakéjé, de azt még nem nyeré, mert némel Országnagyok által, kik Mátyás ellen alattamoskodtak azon remény nyujtatott nekik, hogy őket hisnyeljék még m. Királyságával. A' jövő évben ismét próbát tevén ka' tette a' császárt, hogy a' Korona' visszadadására ja' magyarokkal közendő örök fegyver ajánlkomék ha a' Végleget, és ten Vajrai Lefremélt, ja' hona fiú fő magyaroknak általános bocsánatot igémet. De mivel ezen Fő Köv. N. Vemény Annak tetszeneki az ország rendei elön, harmadik Vönösegben de is hasznalem ment, mig végre 1460d. mint privatus a' császárhoz ment, és fok alkudozások. és viszon ig gerésck után 1463b. a' császár és Király közön egyenigas Vére. /Bray/

Ennyi édemiai Mátyás megjuralmara Vöri.

—

1656. meghalvan Szécsi Dániel esztergami
érsek még aszen hónapban ő hivatalon meg azelőtt.
segére, s megerősíttetett II Gál pápától. — Megerősítette
Szombó Ambrus az esztergami társas káptalanban
melly kr. István első nagyról reverendi, Gregorjáról
fundálta két kanonokságot. — Az ő idejében Mátyás
II Gáltól szabadságot két Egyetem felállítására,
mellyet meg is nyert.

A' pápa 1656. Podiebradot eretnekinek nyilat.
korsatván, s a' tőrök mellankanali mondván előtte
Tudósítá. s a' német Rudolmar Bojtogatta ellene.
de ezek nem minden korván hajlandóllnak Podiebraddal
kitölteni, a' pápa Mátyáshoz folyamodott. Országai
tajcsueni vágyván, mint fiával és dicsvágyó Vitéz János
fenaidsára, ki a' porban inkább vallási, mint minister
elvektől vezérlettetett. késznek igéré magát a' pápa
kivánságát teljesíteni; azzhozvan fel mentségül,
hogy Podiebráddal közön ellenségbe a' pápa
által feloldoltatott.

1466. II Gál felszólítá Vitéz Istvánt halaszsza
eloszlásra, és Cupor Demeter győri püspökkel, hogy a'
kr. Jánosi Sporalyosainak, kik soprában találtak,
jószágait, és jegyeit, mellyek elidegenítettek, visszaszerezzék.

hasmálvein, ha maskép nem lehet. az egyházi aiok
fegyvereit is. Ugyan azon időben ugyan arról penzes
kapon a' felsővári keresztes Barátok jószágainak ers
állitásain is. – Ezen időben erőssé meg Mányás Kir
azon kiválságában is, melly szerint ő' a' maga szendyé
ben esztendei nem tartozik, s' ezen pirul. Kitjesztesz
utódain is. – Ugyan ő' recognoscálterja minden szendy
mind megyéjei, mind jobbágyai illető kiválságok
és szabadosságokat Ország Mik. nádor által, és pedig
azon okból, mivel a' hazán testvérök nem Pygmeus Fergács
Jones, Beier, és Lindt. és ezek jobbágyai nemelly
jusait kiszéghe hozni' fő megszüneni törekedtek.

14 Br. Idején volt a' gyülésben, melyet Mányás
Corbes Viktor Szentpálon tartott. Ez idején ez
újonnan közzé Mányást az erdélyi zenebona keres
dezésre, melly alkalommal Zápolya János fejei
gróf midőn szemére hányván Mátyásnak önkényes
uralkodását, az országgyülési határozatok ellene
részi, s hatalmaskodó engedelmessége' kívánságait, a'
Király Bosznoan és szegénysége felelőtt Zápolyának
s ez oda hagyta a' tábori Vitéz körbe vezé magát
s Veiled' Zápolyát, és oda vitte a' dolgot, hogy
Mátyással végtelen szünre, harmadnapra és
megbékülne

hasmálván, ha máskép nem lehet. az egyházi adók
fegyverrel is. Ugyan azon időben ugyan arról parancso-
kapon a' fehérvári keresztes Vitézek jószágainak erő-
általadására is. – Ezen időben erőszé meg Mányis Vi-
azon kiválságában is, melly szerint ő'a'maga rendjé-
ben ellenni nem tartozik, s ezen pirít. Kinyomtatá-
sokat is. – Ugyan ő' recognoscáltatja minden rendé-
mind megyéjei, mind jobbágyai illető kiválságoka
és szabadosságokat Ország Mlt. nádor által, és pedig
azon okból, mivel a'hazában történtek t.m. Phymer
Jones, Teleki, és Lidnl. és ezek jobbágyai nem csak
jusait kiveszbe hozni, sőt megsérteni bátorkodtak.

14 Br. Idején volt a'gyűlésben, melyet Mányis
Forbes Viktor Szentpálban tartott. Ez ekkor ez
újonnan közzé Mányist az erdélyi renebona beren-
dezésére, melly alkalommal Zápolya Imre szeret
gróf nádor szemére hányván Mátyásnak önkényes
uralkodását, az országgyűlési határozatok ellene-
rési, s hatalmaskodó engedetlenségi kívánságait, a'
Király Bosznán és szegénysége felelőtt Zápolyának
s ez oda hagyja a'tábort. Viszi körbe szét magát
s Vitéz' Zápolyát, és oda vitte a'dolgot, hogy
Mátyással legalább szóba, ha nem ujjaba is,
megbékülne

~~Enyedről~~ 3

Hunyadi László elfogatásáról, és megölésén kívül-
ki lehet tudni Engl. 2 ív.

A' pápa 1465. Podiebrader ellenében mit
kortsmán, s a' thrónra méltatlannak tőrei Fridrikben
s a' német birodalmas bojtogana ellene. de ezek nem látnak.
vén hajlandónak a' Podiebraddal kibéni, a' pápa
Mátyáshoz folyamodon. Ez ennek fejében allami
ügyei fenes tanácsára, ki ezen gyanban ritkán vallási,
mint sokra minisperi politikai elvekről vitatkozott,
kérnek ígéri magát a' pápa kívánnai teljesíteni,
sőt hogy fel mentségül, hogy Podiebraddal köt-
elhi fiát a' pápa hatalmi által felolddorhasó

1465. Vitéz az újonnan állitott prozesi főoskolák
elrendelésével foglalkozon, mellyben Joannes Regiomontanus
Astronomiai Vitéz kívánnak hidemanyai. Blondelus Petrarchát ajánlom
Ellenségei. Kirchdorfi Thömöger Péter sejt mütétsem, az egy nemzet
Martinus Polonus Theologiai, Humpach Dömér, ephemerides astro-
és medlingi Imber Mátyás a' vidéki és görög nyelvet nemzedé.
és fr. Irás' magyarázatát tanitottak.

Lajosnya Anne Jagellói grof ~~Anne~~ midőn Erdély'
kerületeinek kívánnai Uttanyain, Szentiványi hanyá emelk
önkényes uralkodásáig, a' országgyülési határozott'

elmellőzés, 's hasznalan engedelmessèg kivansagai
't' Kiraly ezze bennem és fenegetőzve feleltem Zapolya
oda hagyta a' tabor. Vitez Jenes Mörle ezt magai,
Herlelé Zapolyai, 's oda vitte a' dolgot, hogy Mattyassal
legalab tizne. kà nem igazàn, is, megbèkèltne.

Mig Erdèlyben ezèn Màtyàs minda a' remai prepa
mind a' Karolinus eschet àltal felsòlitatot a' each
Kiralyzag ország elpoglalasàra, az mellett különöszen
nap azt màlt, hogy ö' fèlül mulja minden vàgyàsait
mert a' tengyel Kiraly hegèny és Györgynek, mig el
lellötelezenje, a' csàszàr Fridrikj se kèdeg se melegè a'
nèmeck hanye prihasaigban vesztegelvèn. Minthogy
tovàbbà Fridrik àltal is, kinek Godielbrad hadai
ízent, iger kèdvezö feltetelek àltal segedelmet kòl
tatott Màtyàs, hogy a' dolgot kanàsztorasba vegye,
1468. Egerbe orszaggyülest hirdete. Vitez Jenes
mind a' mellett, hogy a' nagy kòltseg, és emberveszed
nàsat. Màtyàsnak Godielbrad ellen hàtralèmsagai
s a' Romaid vagyàsa fejedelmek inyjtedèsei fel
horàlt a' hàbom eller: Vitez Jenes az ellenfelelle
zetnek feje levèn monda: hogy a' hàbom erèlye jàmb
es szem, és az okbol is viselni kell az, hogy a' hàsz

Ellenekségtől magyarország megiszenjen. A' Király
ollen beláttsa és viselje kereskedöl a' jó Sikerén.
Magyarország ugyan egy kevés erötetés fogadtatnék, de
a' hadakozó magyarokat külsö csatákkal kell elfog-
lalni, nehogy belsökkel konsák egymás; s külsö pénz
segedelmek is könnyüen fognak a' magyarokra. Vitéznek
erun Szavaira Mányás a' háborn midöri határozatos
kimenelei.

A' háború folytában, midön Godielrad mava országból
magyarország' kéleti provinciai Szándékoznék, Viteri Janos,
Kinek kormánya alatt volt akkoran a' megnyilt nyitrai
püspökségis, sokes rendelésekben tön, hogy azon vidékeket
maga provinciaja el. azoknak katholikus Gyermekeit
és szemelye szabadsága, s az ellenséget ~~bántalmak~~
~~es~~ dáncsokkal akadályoztassa.

~~Mindhogy~~ Egy időröl fogva Mányás nem élt
Viteri Janos' tanácsával, s kevés, mind fem a'
föbbi prelatusokat nem kimélte a' esch háborban.
Nem elvén be a segédpénzekkel, s nem elégedvén be
azzal, a' ~~roman kövek Rabszolga~~ ~~t~~ országgyülésen
kivül is időröl időre a prelatusokat rendkivüli
hadi segédre ezillatni ki, s azon föpapokat, kik önkényt
nem hajlottak akaratjára, haladék nélkül megbüntetni.

Minthogy a' Királynak sürgetés pénze vala szüksége
a' többi körön kinyilatkoztatá: hogy az országgyülésen ne mereszkedjen a' Bányák jövedelmeiből, és pénzverésből
pénzt venni. Ezzel az előbbi országgyülésekben más ódá-
vitték a' főpapok a' dolgot, hogy a' Királynak megjövén
ugyan a' segédadói, de nemi nehezítő záradékok alatt.
Az első' uralkodása öcsse Casimir János, pénzt pénzök
Romában pranszuetan a' Király ellen. Ezekhez több
országgyülés jelesen Borgonyi Rajnála, és Ulaszló alá-
vett a' lengyel Királyra feltünő figyelmükre.

Podiebrad halála után Mátyás, hogy Csehországot
az olmützi egyezés szerint elfoglalhassa, készülletében
s minthogy országgyülésen nem tanácskozás, segedelmeit ira
főpapjainak, s Vitéz János különösen 7000 arany
az időben, és annyi esztendőnek után tetemes summa 30 van
Mátyás tehát egyet Brünnbe menvén, s hadait szállá-
sokra rendelvén Váczra küldötte Casimir Fragába az
ország rendeihez. † Mint nemi remény esállanak Mátyás
részére, midőn Vitéz János, és több elégedetlen főpapok
és országnagyok küldöttei megjelenvén
az uralkodóországnál
a' Csehek lebecsülték Mátyás valasztásáról, s egyen-
ben a' lengyel Királynak ön leiö követével alattomban
alkudoznának. Minek következtében Mátyás, egyen-
kivel a' magyarok sem elégedetlenek meg, elmellőzvén,
helyére Casimir lengyel Király fia Ulászló választaton

† azután a' választó gyülés Ventzenberg be tétetett által.

Adeo erat Astronomiæ dedimus Viticius, ut ephemeridem nihil nisi consulens astris ageret. Habebat summos viros ebellenes, et in omni fere doctrina claros. Nam nos quoque, qui libum de homine nomine suo edidimus, diu eius familiarissimi fuimus usi. Galeonus. C. XXX.

Engel' folytatása.

Mátyás Iglóban meghalá Vicei machinatiója és Ország Mihály vádor által egész kiterjedésében. Vicei csak egyan a' pint' fejévi tevén magát Casimirher Károlyra küldé, melly ör Mátyás ellen meghíja. A' Király mindenhol nem bízván erejében és bátorságában, fölleheti minda eschetről, mind Lüdiktől, mind a' pörölő részről vérely fenyegeté, megétni hagyá Vicei összeesküvését, mig Kitörischer közeledneh. Mindain megnéza, hogy Viticnek minden vármegyében (X. lemen kivéven) országszerte követői találtassanak. és mint annyira jutott a' dolog, hogy Casimir a' lengyel Király Udvarját akarná Cshorni' az országba, kire a' megelé.. gedetlenek Királyt mesejin vérathorni akarának. De Mátyás ellen Csupor Kassára rendelvén és Zápolya Imrei Kazimeri gyülésein felszólitván ő maga Budára jövén, homan Vicei társaival együtt

állama. Mátyás pedig országgyülési határain é
nevelly hatalmasakat ajándékoraàsok, és tiszteségek
kiosztásával ismeis magához édesíten. Az ország gyü-
lés bevégzése után Casimirról hadindiá lenè éppen
Prágából Mátyás Királyhoz, vagy inkább, mint állitva
volt bene. bitorlóhoz. Mátyás, ugy iratott, csak va-
büberese
sallusa a' magyar Koronának, kinek válasszása csak
atyafiai erőszakoskodása által történheté esikorsunk
ellenben Vármér bergyel henrig László hugától, és
Zsigmond unokájától származott. Mátyás azon fölül a
praprag. és nemessig szabadságait elaprodjá, minden rendek
nagy szakadtával nyargja, és ezen jövedelmeket nem az
országi védelmére a' törökök ellen, hanem más szerelmi
nyelt elnyerésére fordiyá. Nem a magyar nemzetnek,
hanem egyedül Mátyásnak is Követőinek indiánik szo-
2. Oct. 1476. ifjú Vármér Kiindulván Prágából
Berény Miklós Kinizsinek nevü Szerpkó várát, 29d.
Oct. Szörsben volt, s a' jól megerősitett Vasvár elmelle-
vén Szikszón is Egren által Hazvamba érk 8. Nov.
Borgonyi Rajnáld és Berényi Ozwin Követnek ön. De
Vármér nagy bámulással vette észre, hogy Szakesan
a' mellene összegyült Mennöv helyen elégedetlenek
helyen 16,000 ből álló sereget szaladna Ma-
tyásnak. Ugyan azon időben Mátyás más felül

Vitéz Jánost Erdélyi vajdává tették.
A' lengyel hűtlenségben megerősödvén K. Benedekben
által Nyitrára ment. A' király távolról hűsei ő
bánásmódjával, s azzal az erdélyi ének' jóakarói
elpusztítása, hogy erőn ragadozás által katonáinak
kedvet, s magához vonzalmat szerezzen. Nyitrán
Csáky Istvánt Vitéz fogadtatván Károlyt, minthogy
arra időben a' nyitrai püspökség Vitéz János igaz..
gatása alatt volt. Midőn a' király pusztítva közelgene,
Károlyt megtérésében ének idején Nyitrából elszalasztván
Komáromhoz vezérlé hűsei. Ki nemelly ajtai és
ablakai vasakat kis hatalmas alatt, onnét pedig sietség..
ének behurcolván lengyelországba. Nyitrai Strophot,
s még egy két vasat lengyel őrseregek tanítván meg.

Mivel a' király a' Csehországi hűtlenek nem tsendesíté
Nyitra' visszavételét, folytatá az ének' főrendjeinek
pusztítását, melly alkalommal a' pozsonyi academiát
is szerzeték. Regiomontanus János, az európai legelső
csillagászi Kalendárium' kiadója, ki tsalán azzal, hogy
Vitéznek kedvéről kimenvén jövendőlés vállalatában,
Norimbergába jőtt, hol a' városnak ajtai estendei
fegyőrnek rendelé szolgáit. — Ekkor nemelly
Gábor kalocsai ének, János Egri püspök, Ország Mihály

és Zápolya Istvàn Körtenèrèk magokat, s emlékere,
lèt a' Király valamint Vitèz is arra hajdani bi-
dalmas viadalokra, mellyben ök mint atya és fi
állottanak. Mátyás a' praypág és eisck' szarolásai
a' vallási habonval menegeré. Vitèz pedig arral
menegetözön, hogy unoka öcsse Czernye, és mások
Sajtoriak fel öltèr. Killiröl mar elhaggyam. Vegre a'
prajrai höven Roborella Körbejarásaival illyen eggy-
ség Körtèrem Körök: I. Az eisck eggedül Mátyás
emlèi el tömènyes Királynak. hinek minden dicsöj
ellen segétségre lèsen. II. Vàrai csak olly vàr nagyok-
bòra. Killèr a' Király helybenhaggyand, azon utasiával,
hogy a' Királynak, kartesen' fog rekli, a' vàrat kimyssák
III. Reyta Cen Vitèz, hogy a' Cenggelek Ilyenek elhaggyá-
Szegzard pedig elfog venetni. IV. Mindenik vèsèrö
a' vajalmarok és fendarlók szavain semmit fem hajtana
Segmeis irnia birodalommal fognak viselnem. V.
Az eisckség jövedelmei Szankitalemik. Vitèzi Cen-
nek, s a' Becsi. szentjobi' apatsagok. Sághi és Boróki
prepostsagok praefogni jogai megmaradja. VI.
Az igy reveren pisetum' fejében, mellyet Vitèz fusai
tama, Kalocsailsul a' tolnai és Somogyi' portàkról
husz husz ezüst denàr fizetnek az eisclnek.
VII. Aron kèi ezer arany, mellyet a' Király kiosztha
tòle, a' jövö tavasrig visszatèritessèk nekì.

Ezze elbocsátá a' Király rendkivüli Seregeit, csak
Zsoldosait tértvén meg, arra várakozván egyedül, mi-
kép teljesitenek ár' alkufölvételek. A' Lengyel vánnagy
Jagyenonthy Vitéz által felszólitason Nyitra várának
átadására, de a' Lengyel vonakodot azt tenni, 's csak
egy részei küldé örsegének vissza, kik Römyi pusz-
tiásokat és rablásokat vinek ezjekben végbe. A' Ki-
rály e' miatt felette felingerlvén, 's minthogy Nyitra
fem adaton által, azt Vitéz nem harkarás felszólitá,
Jának utajdonitá. Midőn tehat Böjt első Leirben
Budára jön volna Mátyás, Vitéz Gömör tanácskozás
ünnepe alatt magához idézeté, 's midőn megjelent,
megfogatván Visegrádra vitete fogolyképen. Elgyan
azon Sorsra vole Cserneje is Bánya, de az a' Zagráb
püspöktől illant el. — A' főpapok és országnagyok
ismei Körbevevék magokat, 's a' környülállások Ked-
vezének nekik. Március t. i. az ajonnan választott
prépónak IV Sixtusnak hodolásai jelenté Gerébb
László Követe által, 's a' prépai ampire részeit hejta,
hogy ez Fridrikneh, Casimirnek, a' cseh mena, és
Mariai rendeknek Kemény hangu Brevet ir, mellyben
Mátyást mint az apostoli Szék és birra vallás
védőjét nyilatkoztatja, és Csehországhoz jusat hitjdonit
neki, Fridrikes Segédsegeül fölirja fel. Viarmeis
pedig Cenitja, hogy az eb Szuvaikhas se menjé segitni.

Mike a' Cengyel Király Nyiratkozásáról, 's feggyver
nyugvási Körön Mátyással.

Ezen környülállásokban elbocsátá a' Király Vitéz
hiheté valami ketsetes válaszszönetet, 1. Apr. 1472. De
még is némelly felületlek alatt ada viszszabocsátását,
mellyek szerint úgy latszik, Vitéz csak fogatja helyét
és nevét változtatta még. Mert Vitéznek Esztergombon
32 Szolgával Kellett Cathnia, és minden egyházi és
világi jogait az elsőszülöttségnek gyakorolhatá ugyan, de az
esztergami várat és uradalmat egyedül Jenes az egri
püspök tartá örizet alatt, míg tökéletesen helyre nem áll
a' Cengyelekkel Körtenlő Élle; 's azonkö körben legfeleb
hat személlyel beszélgetni szabad egyszersze beszélgetni
A' Cengyelbéllentán Vitéz a' várat visszafogja kapni,
de a' vártnagy akkor is nem csak ö neki, hanem a' Király-
nak is hüségét fog esküdni; 's ha ö a' Királynál élébb
halna meg, a' vár ismét fog általadatni.

A' jelen állapodásoknak tulajdonítható, hogy Mátyás
a legyen részök Közöttünk országgyülésben törvény hozatott
hogy a' Király a' rendek' megegyezése nélkül új taxákat
ne szedjen; a' Koronázási Ollevél újra megerősíttessen
's a' papság és nemesség szabadsági újra megerősíttessenek
több más az országnak kedvező rendelések szerzenek.

Mike a' Lengyel Király Nyiratkozásáról, 's fegyver nyugvásra Közön Mátyással.

Ezen környülállásokban elbocsátá a' Király Vitéz Lászlót valami tetemes válságpénzzel, 1. Apr. 1472. De még is némelly feltételek alatt adá visszabocsátását, mellyek szerint ügyelnie kellett, Vitéz csak fogadja helyét és nevét változtatta még. Mert Vitéznek Esztergomban 32 holgával kellett callnia, és minden egyházi és világi jogait az elcsatornált gyakorolhatá ugyan, de az esztergami várat és uradalmat egyedül Janus az egri püspök tartá őrizet alatt, míg tökéletesen helyre nem állt a' Lengyelekkel kötendő béke; 's azonkívül körben egyeltek hat személlyel tetszésekből szabad egyenest beszélgetni. A' Lengyelbéke után Vitéz a' várat visszafogja kapni, de a' vártnagy akkor is nem csak önnön hasznát, hanem a' Királynak is hűségét fogja okkúmi; 's ha ő a' Királynál élőbb halna meg, a' vár ismét fog általadatni.

A' jelen általadásnak tulajdonítható, hogy Mátyás a legott reájok következtében országgyűlésben törvény hozatott, hogy a' Király a' rendek' megegyezése nélkül új taxákat ne vethessen; a' Koronázási okmányt újra megerősítsék 's a' papság és nemesség szabadsági újra megerősíttettek több más az országnak kedvező rendelések tétettenek.

Aranban Vitéz Gános 8 Aug. 1472b. megh alálorott,
nem sokára ezt Czeringe és Rozgonyi Rajnald. Dlugos
sitli aranban mint lengyel pápás tanmak látsith) azt
mondja, hogy Mátyás méreggel ölette volna el őket;
de ez Mátyás' egyenes sinü characterének ellenkezik.

Calculusban Szemedes. Thököly alatt
halt meg.

~~III.~~ 6.

1.

Izednai Vitéz János 'életrajza.

Midőn a' történetírók az országok' változásai, tagságait, 's ~~a~~ minden néven hivandó fejedelmeli' tetteit feljegyzenék, nem mulaszthák el ~~az~~ módokra kiterjedni az egyes polgárok' eredetesb életviszonyait, valahányszor arról

---

Szokások ~~némely~~ a' történetirókkal, midőn országok, ~~és~~ változásait, 's fejedelmeli tetteiről emlékes állomnak, mindenütt néha kedvezésből, többször egység 's könnyebb áttekintés végett egy fő tárgyra fő címe alatt ~~előadni~~ egyben előadni, 's a' mi ~~áttekintés~~ időszakaszban történt, jól vagy rosszul, ha nem általa is, de alatta meglett gyanánt egyúvé szerkeszteni. És, ~~ha~~ "a' sokat különféle, de egy czélra valók egésszé fűzéséhez, esett" forrásrándás, 's ~~a~~ műbeli rendszer ~~nemelő tekintetet~~ adni, ha ez a' vállalt, kori terve, ~~azt~~ abból ~~ezen~~ elvárása módja ~~nem~~ egyben kitegye ~~ad~~ a' legbe" lyesebb. De midőn az országok' és népek' történetei fő körül sróla, egyes polgárok' tettei ki nem emelni, vagy épen gondatlanul rejtett elsülamlani, az eszközök' egyre" ~~az~~ kocsáthatatlan vétke ~~lan~~ volna. Ám e' vádat a' történetírók' ~~sokra~~ kara ~~szabja~~ mindenkor gondosan elkerülé, ~~nem~~ figyelmére nélkülözvén mindenkor a' nemzet' egyes tagjait, valahányszor arok a' köz sorsa kapcsából kiemelkedvén a' népre és fejedelemre

mély a' Velenis

hatások befolyásai ~~által~~ olymódi vala[n]ak És miben, mennyi a' ~~Valáéban~~ önkény' birodalmában is mindenha létező, nek forrásai, külső, jóllehet korlátlan uralkodásának bevallásai, tanácsa, végrehajtói, által ~~ennagyobbnak~~ csodrözének ~~dicsőnek~~ az országnak, és kormány dolgaiban része vagyis a ~~hatalmasság~~ és ~~országra~~ befolyása ezektől, törvényi; állhatóságos nemzetben pedig, hol a' közügy köz tanács tárgya, lételt, és munkálatos országos elmélkedés nélkül gondolni sem lehet, szövetségben állván tagjainak ivai a' fő, ez annyiból ~~külsőkül~~ nem ~~nevezhetnek~~ nyilván és vidám ~~munkálandók~~ frei, ha a' fejedelmek i[n]ti tetsei tudni a' haraszthoz ~~polgárinak~~ ~~Státusjoga~~ illik, egyes polgártól ismérnie kínos hasznos bennök lelvén legjobb a' példákra, mellyeket visgálni nyílt kövemünk vélt, mert közelebb állnak hozzánk, ~~Jobb~~ ~~ki a' nagy Szövetségi körül szorosabb~~ ~~fenyítenek~~ emelkedni ~~lehet~~ ~~ollyan~~ ~~fejedelmek~~, s miden amaroki szemeiken, és ~~fenyítő~~ vigyázásain, am[ik] bámulják, erős kürdésein s mentsék uránomi is Vedvünk gyúlad.

~~Es vala~~ Még is van mindegyik polgárinak meg van a' Sajáz munkálkóre, vala hogy határára és sikere ~~szoros~~ ~~szűkebb~~ ~~vala~~ vagy tágabb, körös, vagy ~~kiri~~ személyes, ~~kicsi~~ a' szerint a' nemzet tövénzében helyet kinem ~~ezik~~ meg. vagy nem olyan. De a' nagyok' érdemei ösmérete zásában is a' dolog maga, nemelly fokok feláltiásáért imeni tapasztalt bennünket, annál ~~f~~ magasabbra helyezni a' tett ~~bizony~~ ~~érdemek~~, minél alacsonyabb állnak, s több viszon tagsajátkival könyelen vala kürdeni a' felvergődhetés

bajnokia. Bizonyára ha a' biberban születtek, ~~törött~~ en
~~sajátsan pulsus~~ sémyrangban 's polgári fényt és rangot
övöllöntek ~~le~~ férfiak, nemes tettekkel ~~sugarozatták~~ tündöklöttek
a' ~~történet~~ Koloseumbeli ~~bírák és nézők~~ sugarozatták
tiszta a' sors adta ~~bírák~~, és nézet, az ugy dicsérnek képes
követnének el, de olyat, mire a' körjó, mint elmellőzte,
telen körülcsészjöttre, ~~tárta~~ méltó igenygyel, szánalma, midán pedig
alacsan körtendből, mint egy szárnya kapva, nem kötelé,
nézön, de önereje által emelkedik valaki tűzre, 's ~~nem~~
harája ~~és nemesre~~ 's ~~koronáson bántak~~ 's a' homály fiai
csecsemőjei ragyogás emberévé növekedni kezdenek
látják, attól egyszerű az erény és magasban, fényei annál
's ~~fűtött~~ ve a' jatéri sors befolyásai nélkül, irigyleten
fölül, 's ~~szintén nincs~~ hiszen tapsog. és tárgy, és élet.
~~Érzés, mellyre idegen kéz verekle jól hatandi~~
Vérspályán, mellyre idegen ~~kéz ecsetével~~ szülője által jutanak,
~~diadalkoszorút~~ polgári erejét érdemleni szép, ~~a pályái~~
de ha ~~ott~~ a' pályái önmaga versei, 's tőgei izzadova
fördelé, miálön szirma engedtetik vala, az igy szerzett
pályáig még viszlátt ~~minél~~ szebb szépségü.
C' gondolatok ~~bot foglalkozik~~ be öltözött elmém, midán szednai
Vizei Sámos' élete, és ~~tetszésig~~ 's tetszével foglalkoznám,
~~mert~~ öntsing ~~élénk~~ mat, minél inkább a' tűzenek'
nyomain indulna, ~~el~~ 's kéra' sajátsajait vízgal ~~gazdan~~, mind inkább
annál világosban meggyőződém, ~~mennyire nincs~~ a
jeles elmélkedés, ha tanni indulandó, sem elég nehéz
Ség ~~utadalkat~~, sem alant születés ~~feledte nem~~

mennyire a' jeles elmétjüeli sem alacson érdeki Sőlcsés fel-
dísőlire, sem nehirségeli akadályoktul a' fenséb pályán
nem válhatnali. Mylitáni elötem állon arra, hogy
milly befolyási üsbe lör ügyre és rendre nem fejedelmi
fiji is, s habai mumkálatai, nem kilünöt eller rajjal, csak
des folyamban haladnak, s a' csalekvö neve tsin el
is hamptt a' pusztában. vagy müvei mindarálual az
egésbe sivárognali álual, tikosan, és rellemileg az
öber alkotó Célekre hazván vissza. s midön a' történettan
e' felemelkir a' nemzeteli sirnalrosrán fest, kinekkinek
a' magáti adja meg, boldogabbi állapotja a' fejedelmeket
sem a' személyes érdemei a' kösvetlenek, ha lépnek
vám, de mennyiben az tért nyita és engede mumkálatnak
d nem hallgatvám.

Itonban, hogy az elsőre orszagos fijiak' tlemejja vas
lanemmie is megkörülnise a' valósagot, nem elég a' retrekter
eléidémi; vagy a' jelen kor' szemüvegén visogálgatni;
Sőt emek uralkodó esmériöl, szokásiröl, s körülállásai
tör elvonultan ama' regiekbe ülni és lett vissza elmén
be varázsolni. Saját Saját Sralad Szelleme, & aron mérleg,
mellyet ha Szellelink, itélerünk a' valósagot megjün,
nélküle ingadoznia és csalékonnya: Vell lennie. Sud-
nülik a' kor a' Vennkben mert talan alacson. és
kisebes elveki esmeki ogy hajdanra szenvedés és hasz-
nos rugout Szolgáltatnak. s nini ma nem kösbenatt
és ildözi nem visogam gyávaság volna, egyfer olvalmarni, és
támogatni szerencsétlenség és bün Az esmel-
valiozásai szerint valtoztatni. uralkodó elveki, ilyen
s temük érdemei. szinre a' levők
valorsálna

† polgari enény,

Es ime ez a' rátony, mellyle olly gyakran a' tőnéczek
iránt előadása megütközik, mert ha a' mogler dolgot hüven
les adatok szerint körli, de valódi eredeti felfogásában
s eltántorodva üleméstől a' valóságtól felre üt,
dionatvan szemléletétől arra finomabb, és festő
árnyéllatai az élőnek, és hasonlíthatlanul, mellyek olly
különböző színben képezik egymásra tetsző elválitami.
Azért ha egy részre tagadhatatlan de eredete a' történet,
tanuk a' régiség' hagyományai egyleggyűjtése, más
felől konstellatumileg, s elős és valúcles nélkül a' tenekről
összevetelekre tenni, veda. hová illik, méltatni, erőt
ellenőt mutatkozhatatlan tisztet. Mintegy a' csupasz
főtenetek tőrzse csak összehasonlatos épületi szerek. anyagát
életi nélkül, idomot, rendszert, és életes egyedül
almalkozási kezekből vehetendő.
Ennek fogva
mielőtt felvett tárgyamhoz fognék, nem állom
szükségesnek, mi felső történet, s elemiek, nem helyén kívül, és
sikerrel gyakorlának, előadoin a rajzolat röviden belső s általános, vonásokkal
röviden a rajzolatbeli hős' idősztakat, hogy a' kidarabolás kerülendő.
határ rajz lapjai, annak határai amaik határozottabban
s talán bátrabban is járhassam a próbában.
Fellett körjebb Nagy Károly halmaia festetik
A' tizenötödik századot határ negyede áll előttünk.
határtűz valósz. ön morgalmai által, s szomszédai miatt.
A' hosszas, de élvis áldással, több szerelemmel uralkodott
Zsigmond után rövid ugyancsak hatalmi fejedelmek, fiai.
ifjú, gyönge asszony kisdedet, magyar nemzeti, tenyét, s
dalommal, ismeri derülő, de remónymel válaszon. s bizodó
napnyugot valgitodnak a' királyi székben.

helyeresült a' Kit utóbbak ~~Ital~~ mellett fö hatalommal kor.
mányoták, az Hunyadi, az ~~Ulászló~~ öcscse.
Zsigmond által rengeten Nagyokat halála, Ottrabbakká,
dé a' bátorlét ~~Ittrabbakká~~ Illúrionakká a' gyakor tréfavalóság, kedveres vagy gyülölet által
pártokra hajlandókká, önmagukkal visszállodásokba
tevé. Innen az oligarchiák kivalásodása, a' harán ejtett
sebek, ~~melyek~~ belsö háborúk, melly ~~ha~~ az önerejök ~~tanyta~~ gyarapodtak,
idegennek ~~adattak~~ lettek. Sirtka ~~Ujnor~~ Török hadai, vagy Ulrik
és Jará csalárdságai ~~daggadák~~-e inkább a' hont, ~~mely~~ mondani, nehéz. De kivül ~~rül~~ állás dom csekélyebb ~~ut~~
~~Szilyét~~ gárdi, ~~vérivyok~~, fenegetés, veszélyek ~~mindenkor~~.
A' kisded Lászlo gyámárja, ~~Jiskra~~, halogatva, Vonakodás
lag, Csavarhorásaival majd fegyveresen, Czékében is
hadban egyiránt erenei ~~terhes~~ szenvedéseji. ~~A' egyházi~~
dalomban Huss' vallásbeli ügyúsai ~~megerek~~ a' Lélek
ben és ~~testben~~ hadban viragzó ~~ezek~~ nemzet ereje, Császárnak ~~A'~~
Tiskák Godiebradok. Sirtkák Korával ~~csak~~ hoz amar
Ottokare ~~vitézein~~ hasonlithatón. Keletről nagy
és elözolalodó veszhullám, orosz ~~fanatismus~~ Lengel, Europát
rengetője, ~~a~~ mac ennek falai, a' magyar határ, vombol
+ Velencziöl kevés, d'mi ~~Ez~~ a' hon Lelkejét háromolhat
mar kalmárkodó rendszabásai csak a' tengerpartokig
terjede. A' ~~Lengyel~~ Szent ~~u~~ az eleiröl Czéh barátságaitól
~~rokonszenvek, és~~ szánszidunk, épen nem mutatva
~~fegyver~~ ~~elmúlt~~ földünkön fegyverei, hanemha kivalyúa
az uralkodásra meghivottakat tiszteleti ~~vidgyanant~~
~~Kísérje~~ be, mint Udvarlói, vagy videlemül, mint Kár.
mint ~~Kísérje~~ be ~~Udvarlói~~

+ A' Körben ~~Ujnor~~ Szent
~~Ujnor~~ ~~Szent~~ apró ~~kérdezetek~~ vajdák, és fejedelmek, magokkal
hagyva gyámoltanok, magukkal, mint a' Szerencse
és hazán vesztét, ide s'tova, ~~fejedelmek~~ a' Lengyel
~~Nyüvelet~~ hajladozonak.

valorasai szerint vonom. ~~Ujnor~~ Szent Erdemi eranek: ~~Ujnor~~ valószínű

De ama örömi gyám[ol]ás kül, és Celloni mosolhadságban ... dan kibámyorodi
tak gyámjai a'haránali. Élt Hunyadi, s a'nemzetnek benne,
a'Szabadoran, ap rövid uralkodásoli egyé olvadánall fogy.
vese és Celle nagysage álual, s midán a' Királyi
förül fön Szak, a' valóditi fejedelemsig holtiglan ... fa'haravédelme,
inarabt vajda sohajtt. A'kör nemcsig, a' ... nemzet és boldogsaga
nagy ereje ö benne, a'fondor pánok ellen Szödön. A'
föpapoli' rágalmi ... Erdély Varna il Bigali Szivei és
vasiloi ... hosse ragaszkodasok, Valahangzot esdekövény
vagy hazaveszély vala Levivandó Küsig, ragaszkodás
a' még gyermeki Királyhor, a' nemzetinek a' legerösb oldala,
mid minden dacz, bosszonás, és ... ellen és megragadás
daczára dan tanonihasi láhan állottanali... A' Kimúlt Beavatkozásival réha
Szék ... de jólhaji vallási ... és Vedevenö a' román alkalmaila
Szék, a' mis ... vallási engedelyekkel, és örömmel, vagy
Sürgetöleg, Körbejárólsjon, Selszóligazas, penz és hadi
Segedelem ujján telsse, megtisinj. † Hadi fenyiték
és merislet, ... a' kabo vasáli
nagy iskolajában Serdülö nevenes hösök, a' nemzeti
jogoli, nak ... Cserlek, s Beavatkorásoli elleni védelme'
Kilyegzik a' Korsmok. fópapoli és országnagyoli elmeliö
lenelen Cselyása a' fökormanyra, Kilyegzik a' Korsmok,
De ... Kirön tömöcrajson fiúsia honan és hadban, egyhán
és polgári ügyekben, tisztre Szerint jobb helyen foglal. De
Szólgának élete és renei, mellyekel, hogy több kiitsöltes
haznalva, és egyenesne kizelesen elözejcsethesch, igy ekarem
† A' vállási ürelen élénk, de nemi maradványival a' fönéj
száradoli vallásra jövésegenali, más vallason és ellenségnek lenni nej közel egy ablag

más vallason s ellen
Segelt lenni egy vala
A' vallási ürelem közös
a' világi és egyházinis
de nem maradványinal
a'nej vallásra jövésenel.
más vallasa és ellen
Segelt lenni közel
egy ablag. Ennekelen
eskivés jö nej. de
annál erösebb nejó
a' tenyére

† ’s terein Korinyitis
jerpin.

Frednai Vitéz János Sóvárad Dévaványelleki falujában † született. nán. homan mellékneve. vette eredetét, nemes. de szegény Szüléktől nints czimergami sirkövek mutatj. vészen nemzetség czimere mutatja. de szegény Szülékről, ugyanis tsinált testvérhugát Szeréni szegénység miatt vette nőül. Szülésse idejéről, nints állo nálomál fényesb eredetüről is, nem szól a’ történet. † Első gyermekségén homály fedezi, nints Szülei házához egyenlő. De Erdi alkalmatja - vagy a’ sors bizonyságra. Hogy a’ hadi ámyolt bajnáli ha nem alapjában is, de első elemeket -ittében hom avattatik be, talán, mint ősse unoka ősse Czeringe János ugyan arra egyházi által, onnét gyermek mestéjeri csokolyán mar ámyak. élőkészület után indulhatta. Magyarország, a’ hadi ámyok és Szép mivészetek akkori hazája, vonzotta kebelébe a’ tellyi művelségre vágyakodó ifjút, hol a’ görög és latin nyelvekben hasonló jártasságot, s’ a’ mathematicai tudo.. mányokban, melly legtsekélyebb a’ csillagászlati oldalról művelsének is kedvelnek, jeles előmenetelt tett. On.. nan visszatérvén Hunyadi János’ udvarába a’ már nagy tekintet hős udvarába jutott mint Szentelt pap tette-e vissza, hom avatták-e az egyházi rendbe, egyikre sincs adatunk, va.. lamint hogy Zsigmond és Albert Király ott alatt már nők, nobl hivatalt viselt, volna, mint hogy Budai Ferenc ügyét ebbeli állí tásárakülföldet nem idézi, nem nálthatá, hiszen önmaga szemlélhetett. Bizo.. nyos, hogy Hunyadi János’ emelkedő fényű udvarába jutott,

† tsenek cranes: vadvizben

hol Különös okossága, éles ítélete, s ügyessége által olly
nagy becsületet, és kedveztet szerze, hogy az országos befolyású,
nagy ~~fejű~~ polgár és vitéz Báthoriak által különféle hiva-
taloli állásra Sőpapi méltóságokra érdemekért. Első Rendben. és nem csalhatlan.
Követségekre is elsö hivatal. mellyet viselt, a' két ifju Hunyadi
László és Mátyás' nevelésök vala. K' házának kevesebben, de többnyire
nints hazájának élte szolgálat Apja bennek lelte fel azon férfiu,
ki az atyai házi szem ügyben, a' gyermeknevelés körül
megbizatni érdemes vala. És ha a' serdülö tanitvány emi-
tetéből még inkább nem kitünik, mint jövendöl szabad a' tanitóra a' viszon-
követtetés, Vitéz Jánosi a' legnyiltabb fényben tünnek elö.
Az athleta termetü, és idomu daiolo ágtól eléb aldozatul esett
a' hajan fondorlatnak, hogy sem ~~egyéni~~ hadi ügyeségein kivül
annak tudományival vissza tapasztalhatna elméjök érdemeit,
de annál csalhatatlanabb tanuk önnön magyában,
Ö a' görög és latin literaturában, epistolai okuk. ~~a tudo-~~
nyelven kivül a' tőneményi. földirati. mathematikai, égiek
tudományok szenvedélyes kedvelöje, de leginkább, mi tettei
tettekre, felderíle, s korán túl elöre jóranodon elvekkel
biró fejedelem, mind ezen töltelyek bimbajai még akkoron
fejlesztni kerde, midön serdülö éveiben az ~~ifjuság~~ tréfáit
alig még elsem bucsúzva, arok fejében a' nemzet' kedvenczei
és reményei önmagában pontosnia össze. Nem kétlem.
türelé a' természetröl képzelmény élmei atyjainak hiu szokása,
a' vendéglö asztalok az ~~fekete~~ zengedezö vidám hördalok, mint az
ö királyi udvarában is ~~mélt~~ ohnoros zenével ~~kedvelt~~ tanak, de sínre

ar fölog
önkénytt tudnávaló, hogy a' Szép művészet és érzékeli ho-
nában czimosúl ökrendi, nevelői örzönöreinek, elsőből,
törzsön légyen, a' történettől gardag hara hősei magas-
talaisára amannak műtereit, a' hangosúl és éjszakfegi Re-
nézetet gondozva pártosúlván. A' fiai' előhaladástúl tapasztaló
Atyának lehetetlen volt nem mégnem ismérnie Nevelőjök
élhetőleseségéi, tudományát, belátását a' dolgokba, s innen
történt, hogy a' még akkor jobbára az egyházi Karra fiai-
ton állapotjában az irásnáltatnak, őket mint Szemamon
az országos ügyek' jegyzőjévé, s hogy terhes hivatalait nem
elisz és jutalom örvendezetté, a' nagyváradi kapitalom pre-
sejének ajánlatúl. Így az egyes hári körön túl már
nyilvánosb, és messzebbtekintő munkálati. Birjuk Levelé-
gyjeneményei, s bennök azon előadásai, lelkesedési, és
erői, melly szerzőjökben tehetségét, ismérni tanúlyuk. Tovább
mak részint önismeretes, többnyire a' körülyet illeti.
A' műbiráló' gáncsolják egyben mejd az elavult szavak
ujon, mejd az újdon szavali utám szerfelett kapkodási,
a' kellérnél gyakorább irásaiat, néha a' mindennapiast,
mejd ismét a' dagályt mondatokban, de ereli a' kor'
hibái, melly csak most kezdi az classicai literaturán tú-
csinos egyszerüségét kedvelgetni, a' tiszta ebbeli izlés tik-
eredeti. tirtalása az Erasmusok' korára nézve vagyon. Belső
becsök előn aronban elenyészneli az egykori hibáik, mert
teremes midőn egy felől Humyadi, és az Ország tanácsánali
subard bőles és szilard határozású tanácsaikat
Hörlik, más részről magasztalják a' tollat, s emeli
értelmi az ész, melly minekutána nyilvain dolog az.

hogy a' tanácskozások csak anyagot nyujtanak a'
jegyzőtollnak, az indító okok' szövevénye, a' rendszer,
előadás hatalma, és ereje, a' szellem, melly lelkét lebegi az
az egészbe, a' feltevő' dicsősége, Bizonyára, ha minden
nehéz elhatározásu ha a' figyelmes olvasó elmélyedés függőben
maradni, ha Hunyadi és az országtanácsának a' hatalmi
és király' jogaihoz szoros ragaszkodásait, a' hazafiui
szeretetből, elrőlelő szilárdságából tisztelje-e inkább,
vagy azon lélekismeretességnek részrehajlatlanságnak,
tiszta nézetének, tulajdonsa az előséget, mellyek e'
levelekből tündöklenek. Milly gondoskodás az elhagyatott,
vagy üldözött egyházak és szolgái ügyeiről, az római
szellemről és követeivel válogatott levelezéseiben, tőrilly
sürgető burdicsok annak és ha nemelly külső fejedelmeknél
a' törökök ellen! Milly finom kezelmenet tudja
Vd. Miklós pajzának, hogy több örömön szerzendő vala
Hunyadinak, ha a' hercegi czim helyett, mellyel őt
megtisztelé, inkább a' progányok' elleni segedelemmel
vigasz juttalmazva volna. Ugy De ők szólnak arra
vitatásokról, mellyek egyik szine Vd. Miklós prépost gyönyörü
atyja és követe Bálint felett folytanak, ki a' demesi
prépostságra a' magyarországi praelatusi jog daczára
császárral bizatott helyettesedni. Ennyi esmergami
prépost ellen nincsségtelen ellen egyházi átokkal fegy-
verkezem Elenne dugyan kimélve, s udvarnáb kész.
f mellyek emlékezete méltó tanjelei a' romai bevett
szokások ellen dicsőséges vétek nemzeti ellenszenvnek,

részekkel Veréb Bálintot az összegyűlt rendek, mondana le tömeingetlen Vérelméről, de miután a' feltételben maliasi egyházi átokkal is fegyverkeznek Istennek ostorlegyenni pápai mint vagyteinte ellen, emlékeztek a' papjai: hogy a' királyi pártfogói jog, melyet Kerdenürtek a' magyar felségek. most a' fejedelem távollétében az ország mellett vagyon, s hogy a' demeri egyházba Vasrebellis ellenségei, mint illyen rendiegei keresteni, s több inkább ostorral a' haza, mint csonkaljon szabadsága: Hasonló szellemben szólanak a' cardinal Gibernokok gyülekezetben: A' világi szabadságért már sokan feláldozták körülöli életöket; annál keresebbé vánatt illy nyugtalanitási a' lelkiekkel ölt agyan királyok, és koronájok letartozásai Istvánnál, noha szégyennel a' pápa kedvezés elnézték: de hogy a' királyi pártfogói jogban a' római fők akármilly rövidségöltre lappan, elszenvedni épen nem akarják, fenegyein végre a' dicsőséges Bálintot „ha még ennein is az apolicus prépostajon Verés Venien dolgon mesterkelend, nem csak az ohajtona egyházból, hanem egész magyarországból kiűzetnek. (Hasonló szellem, és ezt mutatják Istvánt hadjáratára ellen a' római szék előtt küzdelő pánzas tárgyában. vágy ama pánzas levélről, melyben Istvánt hadjáratát, olly olly élés, és élénk szavakkal fogdék? Csak volton tis hon szerencsés tanácsot Isten, és dicsőült ősi, milyen tehetnek az illy ezredes hivségos tolmácsai!

Kiáltó Az Hunyadi, inkább a' csaták, kevesebbé tudo„
mányokbeli nevelő ész ők Hunyadinak csak ugyan egy
jeles irónak vallása szerint selete az ő nagyatyja jozan termé„
szeti belátásai, hogy nem csak erzelmei, s hasárnapai előadásai
ollyszerint, millyen Vitéz, vala, vátandra meg, hanem tanácsai gondjai
részesivé, s a' haza' ügyeiben munkálkodó tanácsinak
meg bölsöleg megbizni társául olly férfiut, millyen Vitéz,
választa meg. Milly birodalommal volt ő és a' haza nemzet' egyetem
egyházai hozzája, a' Strasa Szentszéknek tanácsai csapásai nyomán. (1444)
még inkább ti nyilvánvalók, mellyekből Szinesi váradi püspökből is
láthatók a' nemzet, vagy inkább a' rómaiak bibornoki hivatalnak
bibornoki hivatalnak jegyő büne miatt. S megütközik püspökki
Szécsi Károlyi Hunyadi's
Szécsi Károlyi Hunyadi's egyenes rendi érzés vétkes Korlátozásain sürgetőleg.
Szék' fejedelmétől, és tanácsosától. „ Várad, kulcsa lévén
Erdélynek, így is Hunyadi Károly a pápához, püspöktől
Vitéznek van sürgetése, honnan hivebb ön nem hasznáinál hasznáinál mandatumán
Hunyadi, mig ő maga mesterc, a' pogány, ellen, hadakozna.
Az aquilejai bibornoktól birodalmasan felszólitván Keri,
és sürgeti, hogy a' váradi egyhaz. és Tevelenek. Vagy inkább
nem annyira sajat, mint az egyetemes haza' kivánatai az
apostoli Szék elön nyájának. Judasja Eleuterius Veresztélyhez,
hogy mindenek a' püspökség megürültével, Biharmegye. s egész
ország nagyjai. és lakosai csuda egyetértéssel, nem isteni
sugallat nélkül, Hitét hazafiuiul. legsürgetőbb Országi
Györgyhöz, hadi érdemeinek legfőbbikei, a' törökök ellen
a' keresztenység és mellett szenvedett, vállalt fáradozásai
t Engel diadalmai vetvén, kedvencre mellett, közlé.

Ohajtása hevével versálkodéki, amaki tőltsébőt Keli örö-
me[illegible]s Jeles levelekben hálaköszönetét tészen Kívánatra elő-
mordítójának. Jelesen [illegible] a' tarentumi Cíbornokat,
ki, hiherőleg [illegible] személyes ismeretsége után, Viteri ügyei
leghathatósban emelé, udvari Káplánjá Péter mester
által tiszteletét még. A' papi fő méltóság nem csak fényes
de munkálati Körét is neveli Viterének. Az, ügyes, bölcs
és szónokságbem gyakorlon főpapsót országos Küldöttségek
[illegible] Sogyuli [illegible] szentül gyakoran látni. Még
1466. a' Bécsbe érkezon tanai Körei' [illegible], szemtanú
a' versálkodásokban Lajdik és haránk körön, a Kiáltozó
a' pogányokra [illegible] fegyval ha nem több joggal is, de ha-
szonnal Jordithard erőt [illegible]. Viteri élvei által
ő a' fővár Klöveskurun ébren (1447) tanon budai gyülésbőt ki
neveren Küldötséget Szönetkiső vereské Anconába, de
a' császár, mint félni; nem szándékni, lehete, inkább neha-
rit a' felszerelésben, hagyván a' haza' védelmének nélkül elfogad-
harókat. Bécs rehai nem, de a tanai Körei' Sürgésére
Racolsburgban, Vice évi Segyverstrüner, Vözerik. E kör-
ben, bírá ama [illegible] megbizásnál fogva, melly mi szerint a hadviselő
Kormányzó az [illegible] egyházi dolgai' intézési nélkül hagyá,
Caspar Demeter, a' vállalt fondorlatával Zagráb' elűzön
püspökben praefogádába, s [illegible] udvara vendégéül fogadá
Majd az agg koráta tiszteletdő, de [illegible] távaságn

Kineskedő, árulásban, és kárban kapott Brankó Györgyjével
a Szerbiai uralkodóihoz ollyan bizodalmas, millyet kedvelőjétől fiának
fellódzkodó a' Cilley testvérinek tanulma, jó szívvel, de
talán a' sors és néha önvend a' nem jóltar palástolni, mértékben mert
György ő csak hamar nem ismerhetsegesse szabadúl, az alku köték'
egyik fő erőssége, a' despota leányai. Kit hölgyül Mátyásnak
jegyesétől vala, halálnak adván. A' király most is még
idegen, sokkar kevesbbé gyám alatt, nem csak nem közelebbi
magyaraihoz, de Romába kénytelen a' koronázandó császárral
utazni. Ellenmodás, a' papsággal körbeveren kemény szavak
késértek ön a' nemzet részéről. Az Borsonyban gyülés (1452.)
kebeléből követek indítatnak Bécsbe, elötöltt Viczi a
szónokkal az ifjú Királyt szülője meghivandó királyságába. Az
igéret megtör, s viszonos békére hajlomás, hit' erejével
pecsételve, de a végrehajtással még Károlyra Friderik. és'
elfolyta után (1453) tölt be a magyarok várakozása, de hogy
örömük is teljék. Ellenk, a' nevelői tanácsadók leggondolatlan, akadályozá.
Az elfogadó érkezének elfogadására mene fényes követségnek
Viczei is a' váradi főpapsa is ragyogó egyik tagjai kiadta kétes és
a' porsonyi gyülésben elölülő király, minden a' koronázást
lemondon Hunyadi ország főkapitányává, ön Király' cancellárinak nevezi. A' főhatalom változtával Viczi
anne régi országnagy, harafi, munkás polgár és főpap.
mostan is. A' regensburgi német rendek gyülésében Regens..
burgon (1454) részvevén, hogy Caszilioval a' pápai vonai kö-
vetnek ellen segéder, pénzben. ígért. csalódjon tölti.

De mit ö birtalag épité. Szomoritással irtak, Isidrik követi lebeszélni elvonatni, egyilvenni is a' vesztyt csak hirből, nem nyan kutten erre ö nemet birodalmi tanacs ke küldöneli a' vallásbokorácha hajlandók. Kedvesbe Cillay hajlandók, s' mllább vesrueglésher. Nem erdekelték. nette De Hunyadi" Szendrő ellene evásában tett erdemei sem erdekluenek. Ullrik a' fendor a' nagy hös tettein vesrueg törvei sirulan ümpy. s' Királyi nev alatt Becsbe idéré ö. s a' hajlandoi Vilér tanacsa tanouala vissza, s' mittán (445) Höpseinnel, az ország haraein találkozon ellen es klün ellenével, s' aját nagylelküleg, megvetéssel, mert ilye Kerülen vala, bosszu állon, a' Király, hogy az orgyilkossag szemyein megtisztuljon, a' budai gyülésre meghiva Hunyadi, (445) elébb, mint birodalmi vivány mellett kapva, jelen meg. Ekkor Vilér több föpapi tanacsától környellene a' Kiralyhoz Vennie gondolára Irála, hogy Hunyadi eleven sinchtel fesni a' vesztelmes, mellybe öket méltatlan kedvenczei dönteni Siczneh. Vennie gondolóra, ugymond. hogy Hunyadi az egyetemes kereszteny ség esztopa. Egesz Europa Szemei rajta függenének. Ö vele gyözneh. vagy vesznek a' progainy megalázási sirökön viselök. Ö Kir fejedel. me Calkla ismeit, ki ellen a' csábitó tanácsnok állnak Szövetkezését eskütek, o lenne az egyetlen sinek hatalmas fegyvere visszaverni kipes az oromán erö, sinek tanácsi elöv Mahmei' gözzé meghajolna. A' szó áll fogott, de ütnék" az iffju fejedelmi sziven fogott, de ő tanácsotta emlékezetébe" is mélyebben mint gondolhatni, tova marad.

D. Ruli. Abbas

A' halladatos Vegyelt vedelmet nem sokiara, de nem csaló, az
hara. és Keresztyenség elvesse haralmas Pannoniai, hiuen
mert Hunyadi 1456. mikor egy ama thabai hőstet, ha a'gaz sokan is. de legyen
diadalmai legfényesebbike után Timonb ar vitezben hamar
klimat. ősz fiz tetlen agg haraban vgyan, de még is hamar klimlo, t Gyer. Nagy reményü fiai
maltai gondjaival jelesen Vitez Janos gondjaiba ajanlvan.
A' vesnegesi fajdalmas nak legen több gonosz ált nyomain.
Ulrik kajan szemeiben lit ártürhetlen szálka. Laszló
es Matyas. a' hangadoiak. hallosiak. t Amar elig vetö Ennyig csenge, mig
mas visnatorolni a' rosz merényt, s annyival félelmesb de nagyság bimbajival.
a' genosztbnak, hat Ulrik elöt es crimbaja elön. Halál
az elsajnali, olly an kivala ar de a' crinkosok' jelszava. Az erejében imbó
vitulo s nem birodalmatlan dászló, a' remészet szenvedni
szavat, önvédelmiker agat fag. elfojtando szándeka a' lelket, melly rea
vetlenra dühöng, s szándékot, s mi tevö legyen, Vitezzel megnyugtatásál
Közli lélekismerete nek nyugtatasa végett, melly a' jókban a' lejtsek
rosz tek cselekedetiröl is retteg. Vitezzel, a' váradi püspökkel
közli, s ez rejtelyes válaszban „ allasa ö szenkinek, ugymond.
megöletesei tisztelet hivatala, s béke s engesztelese
into" méltósága miatt nem tamadhatja, de ez gyilkolás földöklese,
ha végrehajtatnek, nem ö rosszallhatni sem fogna. S
a' jöv' s Kereszteny'ség örömére, Ulrik a' vita halálos Verdöje, elesik,
de fellhet a' crimbérai boszuvagya fel Vel. s Laszló
a' Királynak estü bocsanat s coku dacára Budán bör„
tönbe, s mibb vérpadra, jut. Pallos társai több elökelö. 1457.
közök a' váradi püspök Vitéz is. Erdk megtett
dolgok, s Vitezre rabbá esik, t idönkint kijovet, velan

àrallyuk, vagy mèltànoljuk. De szàzadai se felednèk, s'
konàsai ideien legyen vètem inczre az emlèkezès kèt. A'
Közvèlemèny mellett, magyar egyhàz, ès apostoli kövèr nèmètre, sürgetik a' kiràly
s kèsznèk vna birjàk, hogy Vieet az esztergami Erseh
szèn Dènes, egyhàzi törvèny szènii idèzèsre, sem ön.
rèsz alà bèrre. De hogy ez inkàbb lèpès szabadlàbràsra
lèpès, mind veikènek vàdja vala. oman tünèk fi, mert
mind a' roman pàpa IIId. Callixt, mint Aneas Sylvius
bibornok, azòtt roman fòpap sürgetèsèt a kiràlyi kèrèsre
az àrvaian selmenèsèrèt Vörbe jàràs nem tètetne
modnak erèt. a'szèlè Esztergamen àltal rendultàban magàhoz
idèzèsèn ön szabaddà tenè, Varadi atya, mondvàn, ne re-
heredj, a' bòrönbe. hogy nèkem allanzman kiül essèl,
Illy nagy lèlekü mèltòsàgai ès sohe nem èrèltem volna
mocsokkal illetendönek. A' csàn Dudàn törèsi, hol
mit az orszàgnagyok vad lènye allan. nem csak elnèmi,
de tüzni is vèngtelen valèk, mar tölök függtem. Mon
önakaratomba helyezkedèm. s mintàn jàmborsàgàd. Dòr
nyaid esmèrvènle jnèk, nem csupàn vègyelmenèk, nèhà
igazsàgos üdèz szerint selmenèsèt elvàllalèk. Vedd tehàt
vissza szabadsàgodat vissza. s a' varadi pùspòksègèt.
aron hatalommal. mint elèbb, vis visdjèd † Vissanyai
szabadsàgàt nem csak a' magyarok, idegenek is onem
dettek, s Aneas Sylvius a' kiràlyi kèrönö, s Vien
önenderö kedvèvel levèllel tisztelè. ≠

† Dafin. ≠ Bruy.

A' Károjdai Szeweden mélabúság nem veré le, sem
a' jóban nem tevé ovatossá, de maradván, ki elébb, csak
hogy szilárdabb, mert [illegible] Szewedis csak
ingert midőn nyerne [illegible], gyúlasztja
A' király Prágában meghal, rendes nyavalya sülttségéből-e.
vagy méreg által, bizonytalan, mindhagy neve mindkettőn
vannak tőnemérik. A' hazai Kétpárt szakadt, a' hollésiek
s ellenéik pártjára. Erőnek a' hely' erőssége, mert Budai
gyülekezének, csatlakozának a' körább velemény, hadjárat több
jadzerő, s még elszántabb célok kedvez. Szilágyi, a' kemény,
dracoi szigorúsággal halálokat mutogat a' gonoszoknak,
hogy bizonyítsa el jóakaratát Szervére, Hunyadi agg özvegyei
sem kémélé, a' fösvény vanakodó kincseiket megnyitni
a' körjáró vonakodók, mit jó szóval nem, [illegible], üzésről
csalárdságtól, s negyven ezer aranyból váltsággal Viéri
Prágába Podiebradhoz küldi, kikéri körüle, hogy Má-
tyásalt ne különben tekinte vissza. † Ez használni vágyá-
a' magyarok' heves ragaszkodásai Mátyáshoz, csak tőnéne, foglyát tarta.
len válságdíjért, negyven ezer aranyért mutatkozon hajlam
dónak, s Viéri nem tetszésen a' drágaságon vesz a' remény'
hírével Budára tére vissza, hol, míg Szilágyi a' makacs
gonoszságon rettegve, ő a' tántorgó, de nem rosz elmélet
ékesszólásával hajlogatá a' reménytelt
ifjuhoz, s munkájék sikerült, Mátyás kör akaratával
Királynak kiáltatván ki 1458. Győzött E' hírre Podiebrád, többszörösen
Foglyához nyájasabbá lenni: s ör végett kitűrni, tagos s arrá tekintetni,
tenni legon hajlandó s az elfogadandó vőség, és barátsi

† Ő Birodalmát, szükség, erőtlen Világ, ban Szent angolt
Gibonok is, kinek Galliát pápa mint Kövecsek megkaptak,
hogy elkülönítse Mátyás Viéri kül,
választassák. Olly nagy volt a' birodalom hanyatlása.

† Virér har köver társat megindult ujhelyre. Melly alkalommal kiterjedt, mennyire Lajtán túl mind az ország' mind Lajtán jeles birodalma kitegjen. Mert, noha a' halotsai ezek is ragyá a' köveség, nehi, a' Dónaltar öve volt, a' császár pedig egyedül ő' bocsáá, kétszáz lovegből álló csapat kiséretében. Ujj a' városba, a' többiek Sopronban várván az alkudozás kimenetelét, melly egy hónapi tartozkodás után bételesnek a' Korona részre, s a' békesség Lajtán és Magyar közt helyre állítatott.

(Vége)

mindjáin koronáiai alatt Székesfehérvárt

Ennyi érdemeiért Mátyás ~~király~~ bíharvármegyében

főispánsággal, és tejedelmes jószágokkal jutalmazá meg őt,

(Micsoda vérosban?) nevezi Bonfini) e' kiválságos királyi

Trónus ülve, s királyi pálczával ékeskedve, sajáti szavával

hídetvén: Minthogy Vitéz János, kinek bennünket

egyedül ajánlon haldokló atyánk, velünk együtt a' jó és

bal szerencsén általmenni s hasonló veszélyekkel bóríttatni

ecce, választ. Kiszabadítson a' csak Jogságból, honn és

idegenben tanácsával, mint kormányzónk mindenkor se-

gédünkre ült volt, a' visszavonásokat és háborúkat elnyomta,

a' csak, bozmyai, és török táborozásaiban vagy személyesen

vagy seregeivel követte vásárlóinkat, és közösségi tárgyakban

a' legnehezebb ügyekkel szerencsésen viselte, s most a' szent

koronai szerencsésen sok idő multva visszahozta, tettünk

nekünk, és tanácsunknak örök és püspökmódon arra

különös buzgóságból, mellyel az szent Lányjához, és szent

László hoz viseltetett, Bihar vármegye tiszteletével (honore)

örökösen megajándékozni, hogy annak hűségi kötelességét

annál alkalmasabban folytathassa, mi pedig a' hálát,

(amaz) ~~tőlünk~~ kitelve az erénynek járandó jutalmat

lessük. ~~et~~ De e' megtiszteltetésből ~~nem~~ sokáig részesülhete,

rendre, haladta, és méltóságra neve még nagyobb

jutalom vágyára ~~ra~~. Meg meghalálozván Szécsi Dénes

az országnagyi érsek, helyette a' magyar egyház fő kor.

mányzója lőgott Vitéz János kinevezték (festulatus) s által

Ugd. Pál pápa megerősítvén, valamint ~~is~~ országunk

vármegyei Bajoth, és Honiban Joth Ulászló telke rész-

~~tes~~ helyeztett' birtokában is.

Ez idő körből való Mátyásnak ama 'Levele, melyben Vitéz magához Budára idézi; hogy a' Királlyal való találkozásakor bőrébe ereszkedő Cardinalt, Érsekünket vélem, tiszta elmével lássa.

Mivan e' Levél kívánni tőn kellen:

~~Még 1466. a' rajtzki püspökség ügyében is megbiz-~~
~~la a' Király~~

Ha országos tárgyak folyamata nem akadályoz, elébb kell vala emlékezem, a' Zagrabi püspöki Székalja megyere nézve rea érdemű 1466. Esztendőbeli a' haraza vezérlyes erőlteték, tőlök az egyházi Jem vala mindámmon nyugelomben. A' zajtzki püspökség' ügyébe avatkozólag, annak törvényesen kinevezett Főpásztora Csupor Demeter székéből ki üzéti, idegen, Zoltkedvenczöket Zoll Benedeket üllavén helyébe. A' még Hunyadi Jánes alatt és papa elön folyon pörök után, a' ~~vigyor~~ elhagyatva, egyházi személyek és rend nélkül zavargó ~~egyének~~ megyéky a Mátyás Királyt küldé, hogy ~~igazgas~~ helyenes igazgatói hatalommal, mi olly sokáig rossul tönnek, jóvá tegye, s Az ügyes főpap rövid idő alatt személyes megjelenése Immunitásai által mind a' megbontott személyek, mind a' bitorlott püspöki jószágok ~~Zoll~~ hatalmas visszaadattatnak. Azonban, hogy Vitéz elébbi tévelygéseit le mondván, emert foglalva volna el, mint személyeket vélik, oklevelek tanúsága ~~nincs rá alapul~~ (Halassa Jánosnak) Új hivatalára kerülne az egyház, és akkor egyedül a' papsághoz néző ~~tudományok~~ ~~ész~~ dolog, a' tudományok, és oskolaintézet ügye, Francisco Ambros ~~ezeregami~~ ch. Ilvein Véczamnyát rendezi ezeregami prépostát ~~alapitva~~ ugyan ez alapitona Kéri klanokolitzkéket megerősíti. Szavalatára a' Király, a' Kor' szokása szerint Egyetem' feláll[illegible]ait a' papáról engedelmet kéri. Ugyan ez által [illegible] Halotsai czíme Ilvéri, és győri püspök Csupor Demeterrel együtt felszólittatik, hogy a' Sz. János Szpotelyosai' Sopron monostorának

elébbi jószágait, és jogait, mellyek az időbeli zavarában
bitorolhattak, és szerezhetik, törvényes birtokosaiknali
szerére visszaj használván, ha jó szerrel nem boldogulna,
az egyházi átoki fegyverei is. Hasonló parancs után
munkálkodon a' szélesfehérvári Kerecsen Barátoli Ordo
emigerorum) birtokai megtérítésében. Törvényes szer..
tanácsai szerint megujítatja minden személye, minden megyéje,
s praedalmi, s jobbágyai kiváltságait, és szabadságit
ez utolsóbeli kivalte azokból, mert gimcsi Forgách Ferenc,
Péter és Friderik, rendeleti, s jobbágyaik némelly jogait
kétséggel bétsiaval, sőt magszerelemmel illetéki. A' Királytol
pedig megerősittetni annak szabadalomban, mellyszerint
ő sajátja személyében esztendőnként nem tartozik,

Azon időben értük, sőt 1671 jóval haladtuk már, mellyben
a Magyar az Oskolmonág határain kívül áldozván önakaratu
szépedelemmé lőn, mellynek igen éles, s fiatal kora nem
mentené kedvemre, hanáljaveszá charactereire hanáljaodja tanúságait
adá, midőn adá, midőn batyj nagybatyj Világyi, nagybatyjai,
selmagasságaj a' Királyi Székre, s tőrvényesen adományoztak
Romámpróta, börönbe vetteté mert akaratjával ellenkezik,
börönbe vetteté. Nem adhatom itt, mert maga egy munka tárgya,
de nem is szükség adnom Magyar tejedelmes tajrát, mellyen örömmel
aranban, mi célomhoz való, elmellőznöm nem lehet. érdemi fogyatkodnák,
a' szeretetében erős, végrehajtásban szilárd akaratjai,
de, a' nemzetemhez alkotmányához virúlój dicsőségre gyülölt önkénytelem. mellyj
szerint a' hübéri rendszer természetének fogva midőn
a' nagyokat szabadi rendkívül szabadi, az erőtől függő

22

és tanácsaikban még igen határoratlan mértékben adózó
népét rabolására és könyörtelen nyujta. És Mátyást ~~mint~~ mint
család[nál] ~~fiát~~ még is Mátyás ~~név~~ igaz[s]ágos neve megörökült.
Igen, mert a' Jóltevő csak arra ~~törekszik~~ néző, hogy mikénti szenyvi-
és megrójá király a' ~~addig~~ büntelen nagyjoktól, ~~de~~ s ~~a~~ ~~tudásával~~ de az általa körözött
s a' nagyoktól körözetlen elkövetett rossz gyülölete
egyedül ez utóbbiakra háramlik. Így épül épen akép előtt a' végre
hajtó gyakran utálatba, míg a' végrehajtató, mint távol
lévő, ismeretlen, élése ~~alatt~~ Jótevő Jótevőnek marad szemeinél. —
~~De~~ De Mátyásnak e' tanácsmódja az országnagyok ellenkező
más oldallal is bír. Zsigmond rettegései után, hosz évig a'
hatalomüléstől és fennhéjaiskodó dölyétől, megrögzésen Jóltevő
s mint Mátyás 'erek' kitörései korlátozni indul, szándékát
többször csak sínlik, de nincs valósága is meg van az önlény-
nek. S e' szempontból gondolnám megértetni az után
elkárandó viszonyaiban ő és nagyjai közt, ~~mellyek~~
~~egyik példáját bogát hatásai fogjuk~~

A' Bécsben közel Szentgyörgyön tartott országgyülés
után, ~~mellyben~~ Kövesd Vitéz több társaival a' királyi
az erdélyi zenebene csillapításán. Ukörben Zápolya,
Imre, a' Szepesség hatalmas ura az ifjú fejedelemnek
szemeit lobbantja önkényes ~~működései~~ az uralkodásában,
az országgyülési határozatok' elmellőzésében, s határ-
talan engedelmesség megkívánásában mutatkozik,
Maj volt ez Mátyás hű indulatait, bosszúsan és

és fenegeröleg válaszot a' haralmas aristocratiának, 's
ez Sirne Cäsarlie a' respraterlásr tüzni, a' Királyi tábarót
elorallad. respraterör Juvarván Zafilója alyának. A' Sülárd
harcironatu, és mallacskodó országnagy körüta Vicèn Cën a'
Királyi
Körbenjáró, 's Kerlelve, s csillagpiásával reá bírá Zápolyai,
hogy, ha nem Sivilog is, de Sinlog megbékülne Királyával fejedelmével sors
hogy
Ekkor, és ita erlienali Magyarshez felsróluiásrok,
hazamarók
mellyeli dicsvágyó Cellinek Kedverök, úgy celjesitésök mind
végemire
nelli Kecso dicsöseree, mind a' haránali Károsak tvalának. Vicèn jedig sors
A' römai pápa rudnüllik, és a' Karolikus cscheli örsrönörék haracsorok valánu
Ön cschország' elfoglalására; amaz vallási erdekből, erek
polgári tellinserekből is, tudtara advén, hogy ö hozá minden
vagyonsai Jelen legszámosb a' cagyarkodó; a' lengyel királyt
Szegény és Podiebrád' lettöltetne, a' cseszár Sem hiteg
Sommolog, s'semmeli hanga pathasajban nemregbetti.
Az ajánlásnak öwendö királynak Kedvere az könülmény.
hogy a' cschkormányzó Fridriknek hadat izent, 's ez hizelkedö
felicelekkel a magyarok hozzá Segedelmeien Solyamodon. † Allanjas † A' jozsefvárosi,
a' pápa és cscheli felszólitásai.
a' Lengyel ramacskodásba veendö Egerbe országgyülési hirdet. (1468)
hol midön a' rendeli egyik részr A' rendek egyik részre ellene
a' felszólitásnak nem javalák a' hábarit; elögördülven
az tegy is peniztelen sinlö hara Szegénység mellett a'
tömérdek Sölcsejei pénzül és emberben
emberveszteseget; majd nem gondolu
hasak a' hagyat Podiebrab elleni hálálanság' büne nélkül ass megindithassanak,
a' hadindiranai, majd a' vagyonsak inségtidései hozák fel
szanzió

†

~~Hitnek~~ ~~szomszédjai~~ is. De a' hideg számolgatás ~~sokra~~ megfontolást Mátyás diesvágya, s az ez örökös, s vallási elvekben épült döntsara Vitéznek alányomá, ~~az~~ ~~ellenfelein ellenjei~~ fejé előadá: A' háború czélja szám és szem. ~~x~~ csak arra is, hogy Magyarország a' hosszúra ne nehezéről megtanuljon, igazsággal viselendő. A' Király' ellen belátása, és vitézsége kerekedjen fölébe a' jó fölényről. Előtt Előtörési fog ugyan nemileg a' hasa pénzben és emberekben szenvedni, de a' hadakozó magyar népet külső csatákkal sűrűség elfoglalni, nehogy belsőkkel vonyalja magára, ~~egymásra~~ ~~nyivalt~~ ~~tőlet~~ tüdegen pénzsegedelem is fogja a' terhet szaporítani lamennyire könnyíteni. E' szavakra Magyar, a' Király† harácsaraik kimenő, ~~nemes~~ ~~lizongosabb~~, ~~másképp~~ önkívül. nakát ~~is~~ ~~kijelenni~~. S ha ezen háború miatt ~~vitor~~ Magyar ~~kincstitkot~~ mikrán Sedderik, Keresztyénekre parancsolván a' Sollal vesélyes pogány eller fenyegető erő, ~~nem~~ el vésbé ~~vadolnak~~ ~~hány~~ Vitéz is, a ne vezérb mellőzhető a' Vitéz a' Vitéz ~~imper~~ háromló vádat sem mellőzheti el, hanemha a' Kastellan ~~dúgjon~~ elvével, és a' vallásbeli ~~tulajon~~ ~~fölösen~~ bizonyí gal menhető volna. Az innen Keletkező Károk pedig, s hogy Vitéz végsőra ~~nem olyan~~ ~~nem~~ Kellemetlenné. ~~bírta~~ ~~a~~ ~~tárgyalni~~ an lön, nem tagadhatók dolgok. Mert ámbár a' háború folytában, midőn Godiebrád Magyarország' Szélsőkre ~~provin~~ ~~hiam~~ ~~kiszükre~~ ~~kondeskerült~~, Vitéz ~~erőben~~ ~~hatalmán~~ mindenkor, ama vitézkedés elpusztítván, s Catholicus hitre helyette, bárány, Ja és szemérmetlen szállásaiban, majd szánakozás hangja

† mondá ez

kiedelenből kiedelen vélemények.

hogy Godiebráddal Király† által feledtetni.

† mint ezennel.

akádalyoi az elönyamlo ellenhadat; olly körülmény M. vön / mindenkor
fejlödött ki e hábomból, melly a Király és öhöi barátsájor
hideggé, birodalmátlanná kerdéktemi. A' tanácsadások
sokon, és arra maghiúsúl gyakran tapasztalt föpap nem
javalla ollyhor Mányás tervei, és tettei. A' Király már
nagy változon végi, mint nevelöjéhez, visszonya, elébb az idegen
a tanácsok követon inkább, utóbb az ö tanácsát kérni is
és megvetni. A' tömérdek költséggel folytatott háboru
kiürité fenékig a kincsárat, 's' rendes segedelem, az ország
gyülésben ajánlott a hiányt nem födötte rendkivülire
vala szükség. Ebből idöre tehát tervátali a' föpapok,
vonakodásuk, a' határtalanságokat nyomon bünetés követé
A' törvényes urra hivatkozás ellenére Mányás megtilta
Vitézeti, ne menekűljen a' barátai' jövedelmeikből, 'sprin..
bertöl kérni az ugy neveten pénzeknek kiosztani.
A' prealatusok ellen országos törvényben kitörött
panaszok felvétetek, és panaszlott folyását' végezetre el..
annyira elhalasztották a' föpapokat, és országgyülés
hogy Vitéz unokaöcsse Csernye görög püspök a' király
ellen Romában panaszt tenne, 's az elégületlenek megnyerni
az adózást a' Clerussal királyra fordítanák fegyvernöket.

A' mi még csak gondolatban forgott, csirában, Bo..
dicsáid körbejöt halála megölelé. Mányás kudnyilik
elfoglalandó, országgyülés nélkül a' föpapokat ujonnan
megnyerje, Vitézre hét ezer aranyat, azon időben, 's
annyi csillárás uzon terhes sorsát, verjen. Ismeretes
nagy szerelem, és visszatartás.

Mayt a'
~~Az előtt~~ Prágában örveggyűlt, midőn Vittenbergben ta-
nácslóron eschrendelt ~~mgr~~ hajlani László-nálo ~~mint~~ Mátyás
ther. midőn Vitéz János, és több főpapok s' országnagyok
meghivatai sinte megjelenvén a' cseheket lebeszélték az
önkényes uralkodásról, mint mondák, megválasztásáról, sőt
az ott lévő Lengyel követekkel alkotmányban állandoránál,
mivel ~~X~~ elmellőzvén Mátyást, ugyanina kivel a' nagyurak is, elége-
detlenek, Vaimiernak Lengyel Királynak ~~fiát~~ fiát Lászlót ~~tanu~~
hajlon a' választ ~~többség.~~ ~~tárban királyuttal.~~ † Erre Szándékról Mátyása Vádor Országh
† Erről, s az ujságot Mihály által Iglóban mulatatlan tudósítá-
ferralók Szándéka ki. De bizvan
felől csejthez, és Országában, sőtelhet nem csak a' cseheket, de Tudni,
és a' törökök ujjáról is vesély jelentetven, elvárandónak tűnt
hová iárul ki a' hallon, dolog. De amiután az elejétlenség
Charaporvan érnéit ezen, hogy kilenc vármegyei kivéve
országszéne követői találkoztak Viénnek, ~~ki~~ Kálmán a'
Lengyel Király ~~ifjabbik~~ fiát, ~~hivák~~ meg
fejedelmi Székre, ~~nyilvánítsák~~ ~~elsőkkel~~ ~~magának~~ a' kik
fogadandják örök: Mátyás a' dolgot tovább halasztásának
veszély nélkül nem gondolta. Felsőlüérschai hívei, hogy
a' Lengyel Szélett Szék örökjenek. Budára, honnan Vitéz
~~és társai elillanak~~. országgyűlést hirdet, ~~hol vitéz a'~~
hol a' hatalmasabbak adományozásra ~~k~~. és új méltóságok
kiosztása, ~~vat~~ ~~ezentúl~~ a' ~~más~~ főrangsora ~~nagy~~
nagyravágyása ~~hatnak~~ ~~új~~ szerencsét ~~tettek~~ magához
ódzsák. De a ~~Lengy~~ ellenfél tán vesszeg. Jan Kármei

hadizomü kerekk nyilatkozása Károlét legon az ország
gyülés után meggiőzni Mátyás királyhoz, vagy inkább,
mint állitaták, ellene: „Mert ő, ugy ő, ugy ő, ugy

Az idében a' nyitrai püspökség mükével az Igargaiság
Vizei mellett vala, s a' várban Czuringe János prépost
~~Czuringe János~~ Trainer ~~Nyitra~~ várában, segedje, mint
~~hogy alkalom az püspöki megye ügyeket az Igargaiság~~
Vizei mellett vala. De a' lengyel a' protestáns Königsberg ki-
rályról megtérésének éjneki idejei a' vajbol elosen, vissza
vandali lengyelországba, Nyitrai, s még nemelly vajdai
lengyel örsegekre bivan. — A' zel' beköszöntése mán
nem sokyarhatá Mátyás a' hábant, de a' vele járó
kárttékeket igen, Trételen protestánsai sereget a' rósch
jószágokat, ~~hogy~~ a' szegény földnépet, ~~melly~~ minden királya
és urasága vitték ~~napyszerrel~~ szorgalmatos legsulyosabb terhei
viselésében. Melly alkalommal a' nem rég alkalom prosani
Academia is érezé Alapitóinak irgalmatlanságát. Re-
gimontani János, az első csillagászi Matematikusnak
kiadója, hihetőleg azon, mely Vizének Malvező kimenetű
jövendőle jósola vállalatában, ~~Norimbergába~~ Königsbergába költözött,
hol a' varosi tanács értelmi segédpénztől rendelt neki
Mátyás lakban, hogy Vizet sem a' jószágában rest prosti-
tásoh, sem segyvneki ~~felbecsülés nélkül~~ megtérni nem bocsátja, talk-
dorásra kálla. alá. Köveseget küld az országgyűlésre a' varba
zárkozott hozzá ~~asszonyt~~, Gábort, Malocsai ersellet, Jánost egy-
jószágos Országh Mihályt a' naden, és ~~Sopronyt~~ Lépes
Gyarmati Imrei. Vélik Vizet elébe bocsátaiván, kerik a'
Szüzeid határozatuat, kenne hüségget királyához, mert
histen. mondának, atyai és fiúi viszonyokban állnának
egymáshoz, s ha neha hibázik a' fiú, illendő, hogy
az atya megbocsássan neki, jóllehet ugy is engedelkezett

† Cassnja

lévén az atyáli, gyermekeiki' edzései elszokráli nézni.
Állyon el a' Sikereiben vállalatáiól, nem mehetnek ugy is
ez ugyis végher. országos nyeremény' nélkül végher. Az olly
sok'sjeles eseményekkel élkesedő király, ha vérét is, el
kell tömi, dicsvágya sikereiről, s országa' óhalmáiról
kár volna ön tartóztatni. Az olly nagy munkákra
törekedő lélek nem dolgozik csak örömyi vérekkel.
dolgában akadályozásra, hanem dolgában hivalt midőn eröm támadás
által ugy is már elégge magába dráll, megismére
korlátsait, és még igénye jobbulásaigen jobbításáre szüksége, s de
külömben is, a' mi rendkivüli, és törvényeki ellen' szokatlan
követett el, azra hábori által könyszeríteted. Ösmére
megvallván, hogy sajái kincsraiába mi sem gyüjtön,
s ennek mindenek fölet mérsékletb bánás
módot fogadván. Vévék továbbá, könyörögvell és
esedezvék nelki, fogadná fiáit szokon legyességgel
és szeretettel, a' mi kivánand, és kikötend, a' király
helyben fogja hagyni, visszatérítendő a' tőle kicsikart
prérogativáiat is. A' mondon szavak után sürgetőleg
nékellyeli lebanteák lábaihoz. S teidei ölelvén, hogy
az országos zavart, és veszedelmetől elháritsák.

Vitéz pedig, ámbár nemellyekre körülök lenéző
szemeket s pillantatot vete, mintegy feddőleg bemöki
a' kinelen változást, és állhatatlanságot, mégis elnyavván még is
indulatát mérsékelve felelé: Ő a' főpapok, és országnagyok

lévén az atyáik, gyermekeik' csinjai elsirokrái nérni,
fillyen el a' sikeretlen vállalatáol, nem mehetvén ugy is
ez ujitás végbe. országos nyeremség' nélkül végbe. Az olly
sokízjeles erényekkel ékeskedő király, ha vérét is, el
kell türni, dicsoságya sikereiöl, s országa' óvalmáról
kár volna ön tartoztatni. Az olly nagy munkákra
törekedő lélek nem elég, csak bőnnyü vérekkel,
dolgaiban akadályoztatni, kivált midön erőn támadás
által ugy is már eléggé magába szállt, megismére
borlásait, és nagyobbakra jobbulásaigen de
különben is, a' mi rendkivüli, és törvényi elleni szokatlans
követett el, azzal hálóni által kényszeríteté. Őtsinte
megvallvén, hogy sajai kínesrájába mi lem gyüjtön,
s ennek mindenekfelett meisékletb bánás
módot fogadván. Vérét továbbá, könyörögtell és
esdeneik nelli, fogadná fiai sokon hegyességgel
és szeretettel, a' mi kívánand, és kikötend, a' király
helyben fogja hagyni, visszatérítendő a' tőle kicsikart
prérogativákat is. A' mondon kavalli után sürgetőleg
nemellyeli lebanleali lábaihoz. E tettéről ölelvén, hogy
az országos zavart, és veszedelmétől elhárítsák.

Vilér pedig, ámbár nemellyekre körülök lenéző
szemeket s pillantatot vete, mintegy feddőleg bemőtt
a' kisrelen változást, és állhatatlanságot, mégis elnyamván még is
indulatát mérsékelve felelt: Ő a' főpapok, és országnagyok

† s ez kisedelem nélkül a' sirba indulásig vdöki. ~~tud~~ holott ~~sir~~ sirongos sóvárgásoknak után elerőtlenülve, nem könyhullatások nélkül, megbéllütteték † Kiváltt Rebenka vonja körül körbejonlatával illyetén felindultsággal eröfizni az engesmelödést:

† Barsinai a' mi Mányás Cesár celigha lelkén"

Az árultkodók, és fondorok' szavaira egyikök sem
halgasson, s a viszonyos birodalom állandó körök.

Az érseki jövedelmek confirmalásnál Vitézei ma-
radnak, s mellette a' becsi és sent jóbi apáságok, sajki
és borsói praeposságok' pártfogói jogát ezek egyiis megtartja.

A' bányai fő járandóságok' fejében, mellyekhez
az érseki jogát sem tartja, kárpótlásul a' tolnai és somogyi
praelatiok egyenlitsen hosszu évi dézsa kis pénz (denari)
fizetéssel nekik. Végre

Azon hét ezer arany praedium, mellyet a' király ki,
csikarva tőle, a' jövő tavasszig visszafog térteti.

Miután az alku pontjai viszonyban egymásra hozattak,
a' király rendkivüli sereget elbocsátván csak voltosait
tartá fegyver alatt, s várakban ezek az fellvéthek mélyen leendő
teljesitésére. Jászenoky a' lengyel várnagy felszólitatván
ugyan Vicei által Nyitra várának átadására, de ez a'
végrehajtástól vonakodólag érseregének csak egy részét bocsátá
el, ők haza térőlben is rontja pusztitásokat, ámbár
nem tetszésével, visszhivén. Ennyiben, s mivel Nyitra
vára kinem ürittetik, felgyuladt ismét a' király haragja,
annál engesztelhetetlenebbül, mert a' lesett Vicei' szükség
találtatának tulajdonitá, ugymint ki hatásában
végrehajtási sürgetem hanyagon elmulasztá. De akár innen,
vagy bosszuságból történt, az érseknek Catolnia kellett.

1726 Január tsászárság ünnye alatt Buda-
Március. [illegible] jöttek vezérlyi gyenitsárok hajlandók, s
nem alapralamul okból hajlandó vala, de mej is a' király
Szóban. és békülésben bizakodva Budára megjelent. Mert
noha az ellenpártnak tellmisene, és hatalma feje volt,
de csak nem urodjára állon hozzá, az országnagyok Lovdi
társain, s legkiáltób undoródásaink a' prési prispöknek
burdicádára, a' mi nem csak a' király elön, de országos an
tudva volt. Rátos mercjei és mint Vasmirka állandó
mellé állandó Szövetségének csak ugy igyekezen, ha mindenjáján oda
gyülekerendenek. A' bizodalmasan megjelenés Márjás
lecsendesnek. s fögolyhuj Visegrádba zárata. Elgyan
sassa vaua a' prési prispölöi is, ha a' gyengpörel
élnek a' rágrábi prispöthöz el nem illen. menekedik.
Akonban akaik a' fogoly vitezsége, vagy elébbi érdemei, és
körszerecet, meginditák a' föpapott és országnagyok szivét,
Vörbejáróhuj kérték a' királyt, Vitéz szabadulásáért, de
ugy látszik, a' körülállások is kedvezének nekik, Tudvál
lék az ujaman vélaszon papai IVd. Sámot Gerébb
dárló ülnek megisnedvén Mátyás annyira magához
vanzona amak kéduei. hogy Tudákneki, esdéramak, Vármé
lengyel királynak hoz, a' csch. mora, és Siléziai rendeltnek
kemény hangu levelet irna, mellyben Mátyást
mint az apostoli Szék, és tisztra vallás védőrei nyilat
kozatvan a' csch koronához kiváltag nekik nilajdon
jagot; felszólija Tudákhoz segitségre, Vármérnak pedig

meglyá. ne meriszeljen a' hussitakor pártfogoni. Mint
a' lengyel király Nyitrai kiüntei, s Mátyással fegyverszünetet kö.

Illy kedvező helyzetben a' király, kiküldöttei testes
választásáról, kibocsátá fogságából Bécsi. 1. Apr. 1472.
de olly kikötéssel mellett, hogy ~~[illegible]~~ csak a' fogság helye.
és neveuet változtatnék meg. Mert Bécsnek Esztergomban
hatalmas Szolgával Kellett Esztergomban találna. Az ezekkel
járó egyházi. és polgári jogokat gyakorolhassa ugyan. de
az esztergomi várat, és uradalmat Jenei egri püspök.
később uralja, tartsa őrizetül, míg a' lengyelekkel közön
fegyverszünetet békekötés fel nem válya, s addig legfelebb
hat személyel engedtessék meg neki egyszerre a' besétálás.
A' lengyelbéli uram a' várat vissza fogja kapni, de a'
helybeli várnagy akkor is nem csak neki, hanem a' király'
hűségére is meg fog esküdni. s ha ő a' királynál elébb
halna meg, a' vára ennek fog általadatni. — De Vicére
napjától kedvetlenülést hozott e' visszatérés, hogysem az
az agg hor. és nyavalyáit által meg elhordozhatta volna,
s a' béke örvendő lelke meg ne szűnné. Élemalom.
nemi szégyennel párosulva fogá el Cellei, s a' gyalázat
sohajtozva halál elvágá. sok jeles munkáktól fosztva,
de szülyájáról. † 8 Aug. 1472.

† Nem sokkal ezek utolhatósok Creting. s Borgiai Rainald
is meghaltak. Dlugoss. hanyal tévedésből azt állítja. hogy
Mátyás mérgedőlve volna előtte. de Dlugoss in praefa
tione. Mátyást igyekszik hajlandóbb Mátyásnál, valamint Ulászló
halálán- és Vatinnál Hunyadinak alatta tulajdonítani.

Ujtolsó vállalata. melly ellen pályája végei olly kellemetlenné
tevé, különböző vélemények nyujtá alkot. Ki gúnyolókra
és menegetőkre nyujtá alkot. Nehány, arra honnét olly
messze esvén, a' másvilágiakban, és elvekkel lévők..
nek ítéletüket hi mondani róla. nehéz Azt emlitni
-meg sem szükséges, hogy halálával kár sajnálatot ha.
gyott valamint életében kedvetlenül várj mellyet
vala (czélzadalom) és ragaszkodás honná, ugy halálával
Kör sajnallására ha gyjesse. Hogy a' romai udvar
is becsülé, több jelekkel bizonyitá, kivált az. mely liber
nalis' köré tartozá, melly egyházi fényes méltóságot
hogy ejdemeiről, nem dicsőségből nyere, úgy vélem, elégnyi
vános abból, hogy e' czimmel legalább aláirásaiban
nem használna. De a' mi nevét legritkább örökli, a'
tudományok szeretete. és tudósok pártfogása. Nem is
kételkedhetni benne, hogy azon dicsőségnek, melly Mányás
a' daltól Europa szine elhirezzelé, egy jeles része
öne, a' burdisi. példaadói illeti. Mert a' királyi
költeriséggel versilkedőleg Szerzetében görög és latin
jeles irók' munkáiból fényes könyvtárt állita, s nehogy
legyen kitsinyek a' becsesen müvelni használnia. ugyan
ott eskolákat nyitotta állita. † A' csillagjóslatnak szen.
telen kedvelője volt ugyan elannyira, hogy a' jövendő napról
ves szünetlen folyvást magával hordozni, előre borsa,
ton jósolást nélkül semmiképen soha nem nyilatkozá

† Regiomontanus. Pénzes
ur munkáji közöl gyüjtsön össze Mennis az antiqvi
barátjai kapni.

de cá vélemény tévedés a' Korból, ~~vagyis~~ reá, 's tanú,
milly nehéz a' legjelesb Sóllnek is az ~~illyen~~ Vilmanyi Vesnivon
Calúcsaetlen, 's Hazánk hibáin Sólül emelkedni. Egyébiránt hajdan az olasz földön
tanult, és jártas klassis főpap nem csak a' kendyalb
hódanáynokat sivsa be. hanem meglátodvá az olasz irlésü
épitésmódot is. Esztergam' váráben temyes palotáit
emlitette, mellynek elejéi homlokán vörösmárvány oszlopokon
álló két emeletes Sála csarnokkal ellesiré. A' palota homlokán
boltos terem álla, ~~a~~ mellyben a' Sybillák képei nfestvék lefestvék.
Belül a' palotában pedig nem csak Magyarország min-
den Királyai, Magyarig hanem ~~az~~ a' Sitnyai fejedelmek is, Zápolyák
valának. Sőt némi fósolati sejtésből négy ismeretlen
képmáti is sejtem ~~Magyar~~ Vitnyai ~~szám~~. ~~Kandó~~ Szálban ülnek az első
szunyadora. A' második lábainál tűzön emberlábat
sütnek vala. A' harmadik helyen két mezetlen bajnok
irtva, kik magyarországjon küzködnek. A' negyedik
fejei koronás pajzolattal sejtem, a' három elsővel lábbal a'
Kövekeren Királyokat. az utolsóban ~~Latinus~~ a' törökök akarják nemlyegy-
gyanítvám ~~akarják~~ tatárt. Aronfölül a' várat nyársak és
malegharcokkal, 's Kerek Vizzel, mellyek két ~~kör~~ körös rejeit sejtelmlyel
ellesiré. A' két két ~~kör~~ épen Sem a' Szikla Kerek
torony, több teremekkel, és erkélyekkel álla, 's egy általa
körösnyesen Lakott Szobával. ~~Az~~ Ezekben emelkedik templomját,
hogy tűz ellen ~~menedéke~~ ~~vetve~~ legyen. ejen cserepekkel födeni,
's eső és hó ~~ellen~~ lefolyására ~~ereszes~~ tetővel

A" Sz Albert templomát tüzellenes födéttel, s
melly hamarabban. hogy az első és hó ébb visszanyerhessék
gaitsak Kueselbé engedjen, ~~Csesosalbé alakithatoja~~
hamarabb Csucsosabbra emelt födéttel ujitá meg.

~~Ez~~ ~~rendében~~ De mielőtt ezen országos, és Víziránk
sorsára nagy befolyáson tárgyhoz fognék, emelli nemi magános
tetteit elfogam szaporítani.

Sirvén viselé ő annak régi, és sima térre való szokásait
hazánk főpapjainak, a tudományos intézetekbe pártolóit,
gyarapítani gyarapítani, és a kor szellemében képzett
értelmiséget alkalmazni; E' hivatalos érdemeiről, melly
nagy tömegb tanácsadói előtt is jótékára alkotója vala, indítványai,
Mária-nak, mint feljebb említék, tanácsot ada egy főiskolai
alapítására, melly Bécsben Academia Theresiana
név alatt 1746ban vette kezdetét. Némellyek ez intézet
Alkotójának Vilérben tisztelik, de e' vélemény csak
annyiban igazolható, csak ~~mert ő vala~~ hogy az indítványáról,
és belső elrendelés ő általa tétetett; Ki, mint királyi
meghitten oda fordítá gondjait, hogy az új alapítvány
minél czélirányosban intéztessék el. E' végre a' külföld'
némelly legjelesb tudósait nagy fényes jutalmakkal, melyekben
Mária is dicsvágya, és tudományszeretete nem fukarkodott,
meghívá bécsbeqeü az oktatókat' elfogadására. Így
jönek be Regiomontanus János, a' csillagászat, Vici
legkedvenczebb tudományának, tanítója, ki az európai
első nyomtatáson csillagászi kalendáriumot az Ersekinek
ajánlva bocsátá ki. Florenczei Brandolini ótalát
Elmésítését, Kirchdorfi Höringer Géza képírásával,
Lengyelországi Mainer (Maximus Polonus) Theologiai.

Krumpach Lörincz, és medlingi Imbert Mátyás c'
rsidó és görög nyelvet, és szent irás' magyarázatát ta-
nítottak. Az oskolai fő Korlátnoki czimmel ő maga
tiszteltetett meg. a' helyszeczi pedig György c'helybeli kapi-
lan prédikátzióskodik. – Kövesdi ezben Gondja volt az egyház
ügyeknek is Kövesdi ezben, látván, hogy az ezeregyani k.
Miklós tiszteletén szenvedő oltár jövedelmei böt annak nem ele-
gendők a' szolgáló papi' szükségeire, az egy azokonnani kis
Duna partyán vásárlott malomnak ajándékozá meg. Hason-
ló ügyelettel vala az eleki egyház oldalán álló, Szűz Mária
Kápolnájára, mellyet mintán Körösbéli Mihál hason-
ló nevü chorai helységének oda ajándékozásával vállasz-
burgiságból megrésztelt, a' második szélei ugyan arra czélra
az eleki vetette meg. Eligazitá az ezeregyani főkápolnát
és Gál Sajki praepos Körösi keletkezett jószágbeli
pertűket. Előtte sokáig ugyan az antiken kápolnán és
pócsváradi apátság' régi' visszaélhodásaik is némelly
tizedek miatt, mellyeknek elegyenitései aranban, mint
Mátyással a' csekhábomba szinte kellett. Miklósra
a' tizenni püspökre lőtt. 1470 de tényleg már
a' csekhábomra vissza.

Zrednai Vitéz János' életrajza

némelly tekéntettel m. ország általános állapotjára.

Midőn nemzetek' viszontagságai,
elömenetele, vagy hanyatlása fe-
lől, s fejedelmek' tetteiről a' tör-
ténet-irók emléket szerzének, az
egyes polgárokat sem feledék
figyelmökre méltatni; valahány-
szor ezek a' népsömegből kitün-
vén annak nyilvános ügyeire
hathatós befolyással voltanak.
És méltán; mert még a' kelleti
és önkény' birodalmaiban is
mindenha léteztenek férfiak, kik
jóllehet korlátlan uralkodó'
szolgai, beavatkozás, a elsz övények,
tanács, végre hajtás által az ország
és kormány dolgaiban részt
vőnek: alkotmányos nemzetben
pedig, hol a köz-ügy köztanács
tárgya, tétell és munkálatot or-
szágos emlék nélkül gondolni sem
lehet, szövetségben állván tagja-
ival a' fő, ez amazok nélkül és
viszont nem intézkedhetők. Azért
ha fejedelmei tetteit tudni, hazafi
köz illik, egyes polgárokéit is mér-
ni szinte kaftos, tennök lélek

leginkább példákra, mellyeket szemmel tartanunk kell mert közelebb ők állnak hozzánk, és midőn amazok fenségén és ragyogtán bámulunk, ezek küzdésein és menetelést utánozni is kedvünk gyúlad.

Mégis van mindegyik pályának saját munka-köre, csak hogy a mint határra és síkerre tágabb, vagy szükebb, közös vagy személyszerű, a szerint a nemzet történetében kitüntetésre méltó, vagy nem olyan. De a nagyok érdemei osztályozásában is a dolog maga nem egy jelölt feladás adására inteni látszik, tennünket annál magasabbra helyezvén a tett becsét, minél alantabb állásúk, és több viszontagságokkal kényszerülten vala kivívni a felvergődhetésig bajnoka. Mert dicső pályán is, mellyre születésadtak jutánk, polgári erényeket emelni szép, de ha ki pályát önmaga keresse, és annak rögeit, mi előtt futnia engedtetnék rajta, izzadozva törölé, az így kivívott pálya ág, még virulóbb szépségü

E gondolatok fogák el elmémet, midőn Zrednai Vitéz János élete és tettei körül foglal

hoznám, mert a' történetek nyo-
mán indulomban, és korának
sajátságairól vizsgálodván mind-
inkább meggyőződém, mennyire je-
les elmékhez sem alacson credet
feledésre, sem nehézségek a' dics-
lebb pályán akadályokul nem vál-
hatnak. Azonban hogy az ország
gos férfiú életrajza nemileg is meg-
közelítse a' valóságot, nem elégtem
a' tettekkel eléidézni, vagy azokat
a' jelenkor szemüvegén viszgálgat-
ni, sőt ennek uralkodó eszméitől, szo-
kásitól, és körülményeitől mennyi-
re lehet elvonulvan a' ama' régiek
vissza elménkbe varázslandók – Ez'
század saját szelleme legyen mérle-
günk, mellyel ha feltellénk, életünk
a' valóságot megülhetni, nélkülöz in
gadoznia, és valékonnyá kellenne.
Tudniillik a' korunkban már
talán alacson és veszélyes elvek
hajdanta jeneséges és hasznosra
gokul szolgaltanak, és mit ma
nem kárhoztatni, és nem irsa-
gatni, gyávaság és bün volna,
azt egykoron alkalmazni és támo-
gatni polgári erény és szentség
volt. Így lesznek az uralkodó el-
vek változásai szerint a tettek
és tettek érdemei szinte változok
ká.

Mi előtt tehát feltett tárgyam

Vidé Janos bélletőtesc Mátyással László Dylan.
Strigoniense 31 Cap.

Vidor Janos bélletöltesc Mátyással László. Dijlan.

Strigoniense 31 Lap.

hoz fognék, nem rosszallom követni, mit jeles történész i élet-iróink helyén és fiskerrel gyakorlának, előadván általános vonásokban a rajzolatbeli férfiú időszakát, hogy a' beirandó rajz lapon határozottabban, i tanulságosabban is járhasson a' probaecset.

Az tizenötödik század közép harmada vonúl előnkbe, hazánkra változó és veszélyes, önmozgalmai állása és szomszédai miatt. Az hosszasan de kevés áldással, több ízben lemmel uralkodott Zsigmond után rövid, vagy ingatag hatalmú fejedelmek, férfi, ifjú, gyönge asszonykísérlete, nemzetül osztrák, lengyel, megint osztrák, végre verdülő, de nagy reménnyel választott és bíztató magyar ifjú változtatják a' királyi széken. Helyettesül a' két utóbbak mellett jó hatalommal kormányozók, ott Hunyady itt Szilágyi. Az Zsigmond által rettegtetett nagyokat halála bátrabbakká, de a' bátorlét elbizottakká is, a' gyakori trón változás gyülöletet, vagy kedvezést által pártokra hajlandokká, önmagokkal viszálkodásokba vevé. Ingatlan oligarchiai hatalmaskodás, hazán egészen vészek, belső háboru, melyet ha ön erejök sorbula idegenek folytattak, és midőn külön külön másoknak kedveznek, mű közepett álla, a' haza sinlette csapásaikat.

Jiszkra kóbor hadai, vagy Ulrik és
Gara cselszövényei szaggattákéin
kább a hont, nehéz megmondani.
De kivülről sem csekélyebb gátok
jenegetés, veszélyek. A kisdedlász-
ló gyámatyja Péridrik hallogatva
vonakodolag beavatkozásaival majd
fegyveresen, békében és hadban egy
iránt érezteti terhes szomszédságát
Huss vallás beli ujitásai ingerek a
lélekben és hadban viragzó csek-
nemzet erejének, katonaságának; a
Jiskák, Podiebradok, Jiszkrák'ko-
rához csak amaz Attilaéré hason-
lítható. Jiletről nagy és elő-olongó
veszhullám, oriási hatalommal
Europa vetteglelője, ennek falait, a
magyar házát rombolá. Ő közbe
szorult apró vajdák és fejedelmek
magokra hagyva gyámatlanok;
mint szerencse és hatzon vezérlé,
ide oda a legujabb győztekhez haj-
ladoznak. Velenczétől kevés mia
hon belsejére baj háromolhatá, mert
kalmárkodó szervabrosza csaták szín
ger jártokra terjede. Az eleitől leg-
barátabb szomszédunk a lengyel
sem mutogatá földünkön fegyvereit
hanemha királyfiait, az uralkodás-
ra meghivottakat tisztelettel,
mint I. Ulászlót vagy védelemül
mint Kázmért kísérte be.

De ama bel és külhoni mosto-
haságban örömei, s gyámak sem

hiányzottak a' hazának. És Hunyad
és a' nemzeti erő benne, a' szaporodo
zott, rövid uralkodások egyegyé forra
dának fegyvere és lelke nagysága
által, 's midőn a' királyi nem jö
ről jöve szált, a' haza védelme és
boldogítása, e valodi tiszte a'
fejedelemségnek boldogtalan rajta
függének. A köz nemesség, a nem
zeti nagy ereje ő mellette a' fondo
párlok ellenére. A fő papnok szíve
és rajzolói utánra lobogvák, valahány
szor cselszövény, vagy harcz veszé
delem levirandó vala. Hüvég, ra
gaszkodás a' még gyermek Király
hoz nemzetünk e legerősb oldalai
minden boszontás ingerlet, és meg
tagadás daczára sem tántorithato
lábon állottanak. Követelő be ca
vatkozásai által néha alkalmat
lan, de többször Kedvező a' róma
udvar, a' mit vallási engedélyeztkel
és ösztönnel, sürgetőleg, körbejárás
felszólitgatás, pénz és hadi segéd
lem utján tehete megkisérlé. A val
lási érzelem élénk, de némely m
vadványaival a' több századok va
burgosságának; más valláson, és d
lehségnek benni még közel egy
dologg. Hadi fenyétek és meresz
tel, a' csaták nagy iskolájában
serdülő neverctes hősök nemzeti jo
gokhnak bitorlók, 's beavatkozások
elleni védelme, fő papok és országg

nagyok elmellőzhetetlen befolyása a' főkormányra, bélyegzik e' korszakot, és ez utolsók között történetrajzom Pesta hona alatt és hadban, egyházi és polgári liszte szerint jeles helyet foglal. De erről szóljanak már hiteles külföldről merített tettei és viszonságsagai. *

* Segyrisbe jő.

A jeles külföld, mellyekből adatain merétek a) Bonfinius Hist. Decad. Hung. b) Galeotus Martius c) Epistola Joannis de Zredna Schwandtnérnél d) Katelius Honányi Memoria Hung. e) Schimek Archi Eppi Strig. f) Ant. Jarisény historia Eppatus m. Varad. g) Pray h) Engel i) Historia Ecclesiastica R. Hung. Tom. VI Kézirat a' pesti egyetem' könyvtárában és Baudy Wallaszky, Conspectus Reipub. in Hung.

Zrednai Vitéz János Hország' Trava melléki falujában Zredna nán honnan mellék neve, vette eredetét, nemes mint Esztergami sinkő vére vészett nemzetsége címere mutatja, de szegény szülőktől, úgy mint kinek leány testvére Erzsin, gének szerémi bognárnak jutva nőül. Születése idejéről, mint akkor nálánál fényesb eredetűkről is Semről a' történet, de hogy a 15. század elején született, élete korában kimultából bizonyosan vissza, számolhatni. Első gyermekségén homály, borong szülei házához

Budai Ferencz polgári életében

hasonló - Ezek akaratja-e vagy vala
melly jó-lévő" sors, bizonytalan, tanu
lásra inté. Hogy a' Tudományokba
ha nem alaposan is, de első" elemei
ibe bonni akarék, és talán mint
unoka Orosc Czeringel, uggyan azon
egy-ház-fi által, kés-őbb a' közellévő"
pécsi oskolákban, onnét szabad
gyakorlani, mert bővebb isme
retek' szerzése végett csak némi
elő" készület után indulhasa útnak
Olasz ország a' tudományok és szep
művészetek akkori hazája, jelesen
Bononia vonzotta kebelébe a tel
ki művelts'égre, vagyakodó ifjút, hol
a' görög, és latin nyelvekben és litera
turában hasonló jártasságot is a' mathe
maticai tudományokban legnevezetb
csillagjoslati tekintetben jeles dícs
net tett sőn. Onnan mint felszentelt
pap 'cre-e vissza vagy azután avatták
az egyházi rendbe, egyszer re sincs ada
tunk, valamint hogy Zsigmond és ut
ban két királyok alatt már tisztnoki hi
vatalt viselt volna, mi után Buda
Terencz ebeli állítására Bálfi is nem
idéz, hitelessségéért csak ő maga ke
zeskedhetnék. Bizonyos hogy Hunya
dy Janos' emelkedő hirű udvarába
jutott hol kitüntetett okossága, ele
ssége és ügyessége által oly kedve
zést és becsülletet, hogy az országos
befolyású nagy polgár és bajnok
Bárfogó által különféle tiszteletek
fokain jópapi méltóságra vercheté
nék. Kendőben, és nem csalathozom

nagy
lyet v
lo és
zának
éle a
si az
neve
vala
esmé
veibö
ozon
a' leg
Az a
uggyan
fondo
gén
visszo
meis
munk
görö
okúlo
mate
délyez
teil
túl e
delen
már
szer
alig
nemz
mag
tüze
elmé
degl
uto
otth
vale

3.

nagy következésére első hivatal, melly-
lyet viselé a' kés ifjú Hunyády László
ló és Mátyás nevelésök vala. Ő' ha-
zának kevesebbet, mint hazájának
ele apa benne tűzte ki azon férfiat
ki az atyai szent ügyben, gyermek
nevelés körül megbizatni érdemes
vala. És ha a' serdülő tanitvány'
emléreteiből még inkább józon el
veiből szabad a' tanitóéra a' vi-
szonkövetkeztetés. Vitéz Jánosé'
a' legdisztabb fényben tünnek elő
Ez athletai termetü, és ódonú László
vgyan elébb áldozatául esett a' Kéjár
fondorlatnak, hogy, sem hadi ügyessé-
gén kívül ama tudományoknak is
visszaragyogathatna oktalója érde-
meit: de annál valhatatlanabb sa-
munk örizkedett meg Mátyásban. Ő'
görög, és latin literaturában egyiránt
kívül, a' történetes földleirási, mathe-
matikai, épitészi tudományok' szerve-
délyes kedvelője, de legjobb mivelt
telt elmeinek feldertik, és korán
túl előre józanodott elmékkel biró fejé-
delem minden tökélyek' bimbáját
már akkor fejleszteni kezdé, midőn
serdülő éveiben az oktató szék elől
alig bucsúzva amazok fejében a'
nemzet vonzódását és reményeit ön
magában összesité. Nem kétlem,
tüzelé a' természettől képzékeny
elmét atyjának hári szokása, a' ven-
déglő asztaloknál vidító hősdalok,
utóbb az ő királyi udvarában is
otthonos zengzetűek: de szinte tudni
való, hogy az főleg a' szép művészet,

és énekek' hónában csinosúlt oktató
ösztönözésére, nevelési elvből törekv
légyen; a tettekkel járdagy hazai hőse
magasztalására annannak műszere
az éneklési és hangszeri zeneészetet
párosítván. Ifjai' előhaladásával
passztalt atyának kkellen volt bő
ben megnem esérnie nevelő jók élet
ből segéd, tudománnyát, belátásá
á' dolgokba, és innen törekv, hogya
még akkor jobbára az egyházi hang
szorított állapotjában az irásstudjának
ösét az országos ügyek' jegyzőjeve, é
hogy terhes hivatalát nemi dics
és jutalom örvendeztesse á nagy
váradi kápolanti prépostjául a
j ánlaná. Igy á szük házi kö
rön túl már nyilvanyosak és mes
sze hatobbak munkálatí.

Birjuk levelei gyüjteményét, é
bennök a' lelkesedést és erőt, szerzőjök
lelki bélyegét, esmérni tanulyuk. Ta
talmok részint önérdekű többnyire
á' közügyek illeti. Az műbirák gánso
ják ugyan majd az elavult, majd az
ujdon szavak után szerfelett kap
kodást, a kelletinél gyakorabb vi
ragokat, néha á mindennapiast
majd ismét á dagályt előadásaba
de ezek kora közös hibái, melly
csak alig kezdé á classicai lite
ratura eredeti csinos egyszerüségét
kedvelni, az ebbeli izlés tisztulása
az Erasmusok' szazadára nézvén
Belső tetemes becsüt előtt azonban

elenyé
mers
és az o
szilár
lik, m
lás, é
tán n
korázt
á' jeg
vevényé
és ereje
öns á
Bizon
telen
nyadv
á nem
ros rag
eltökél
nikábe
tesség
mellye
nek.
gyat
szolga
kel, e
vezet
dítás
fejével
milly
tára
több ö
dynas
mellye
gany
ta vol
sokro

elenyészneк az aprólékos hibák,
mert midőn egyfelül Hunyady
és az ország tanácsának bölcs és
szilárd határozatu végzéseit köz-
lik, más részett magasztalják a tol-
las, és ennek indézőjél az első mű-
ján nyilván dolog, hogy a tanács
kozások csak anyagot nyujtanak
a' jegyző-sollnak, az indító okok' szö-
vevénye, rendszer, előadás' hatalma
s ereje, és a' szellem, melly lelkét
önti a' műbe, a' felsővő diadöjtége.
Bizonyára a' figyelmes olvasó kény-
telen függőben maradni, ha Hu-
nyady és az ország tanácsának
a' nemzet' és Király jogaihoz szo-
rosragaszkodását, hazaszeretetöket
eltökélt szilardságokat tisztelji-e
inkább vagy azon lélekesmére-
tességnek tulajdonitsa az elsőséget,
mellyek a' levelekből szündöklenek. Milly gondoskodás az elha-
gyatott, vagy üldözött egyházak' és
szolgái ügyeiről a' romai szék-
kel, és követekkel valtogatott le-
velezésekben, milly sürgető buz-
dítások amott és nemelly külső
fejedelmeknél a' törökök ellen!
milly finom harczolattal adatik tud-
tára V^dek Miklós pápának, hogy
több örömet szerzendő vala Hunya-
dynak, ha a' herczegi czim helyett,
mellyel ezt megtisztelé, inkább po-
gányok elleni segedelemmel jutalmaz-
ta volna. Ellil szóljak azon vitatá-
sokról, mellyek emlékezetre méltó

tanujelei a' római beavatkozásoktól
len derekasan védett nemzeti tekin
tetnek; a) vagy, ama panasz levél
ről

a) Ezek V^ör Miklós pápa' gyóntató
atyja, és követe Bálint felett tör
tanak, hi a demesi prépostságba
a' királyi pártfogói jog daczára
erőszakkal beakart helyezkedni. El
inte ugyan kérnélve, és udvarias
kifejezésekkel kérék ők az ősszegyü
rendek, mondana le törvénytelen
kérelméről, de miután a' feltételében
makacs egyházi átokkal is fegyver
kezének Istvánt esztergami prépost
mint vágytársa ellen, emlékeztek
a' pápát: hogy a' királyi pártfogói
jog, melyet kezétől üzték a' ma
gyar fejségek, most a' fejedelem ha
vallásában az ország mellett vagyon

hogy a' demesi egyházba készebbek
ellenséget, mint ilyen vendéget lebo
csátani, s vesszen inkább a' haza
mint csonkuljon szabadsága. Ha
sonló szellemben izentek a' biboros
tok' gyülekezetének: „ Et világi sza
badságért már sokan feláldoztak kö
zülök életöket, annál kevesebbé várha
ily nyugtalanitást a' lelkiekben
ők ugyan királyok' és koronájok' le
tartoztatását Fridrichnél, noha ne

mellyben Fridrik halgatását olly
éles és élénk szavakkal jellik,
csak honi szeretettől langoló szív

=mi szégyennel a' pápa kedvéért
eltürték; de hogy a' királyi part,
fogói jogban a' római szék akár
mi rövid végökre legyen, elszenved,
ni épen nem akarják; jenyészék
végre Bálintost, ha meg továbba
az említett prépostságos kezére
kéréseni mesterkélend, nem csak
az ohajtotta egyházból, hanem
széles magyar országból kitiltatik.
Schwandtner.

b) E tárgyban szóló levele Fe-
nyadynak következő foglalatú;
Tudja szentséged, milly régen va-
gyunk kénytelenek elnyomni fáj-
dalmunkat, de naponként minden
foglalatosságaink között feltyúlva
szivünkben azon igazságtalan-
sággal együtt, melly a' mi válasz-
tott királyunk' személyét is vele
nemzeti becsületünket fogságban
tartja. Annyi mindeddig halasz-
gatott alkudozásainkkal többet
nem eszközöltünk, mint homá-
lyos, ingatag kinyilatkozásokat,
mellyek sem békével nem hagynak
sem a' háborúl meg nem engedik,
mindig sajnosabban érezzük

és derüll ész lehetnek az illy érzel-
mek hivságos sóhajtásai

milly készantag fárasztatik béke-
ßürelmünk, és mind vettetik meg, k
elfáraßztatott. Ft római király, ju-
dig azadata csak nem naponnan elle-
ségeskedéseikel üz határainkon, és
mi utánn minden jogainkat meg-
sértette nemzeti mélßóságunkat in-
gadozásba hozta, bátorságunk el-
nyomására törekßzik, idegen el-ha-
rával önhatßnaid eßzközlendő - Mint
hogy tehát, sem az idő, sem a római
király nem segéleméddig bajunkon
elhatároztuk magunkat, a római
ßékhez, mint az igazßág, nem ße-
mély, válogató kußzolgálatátjához sé-
gedelyemért folyamodni. Mi való-
ban nem tudjuk, mit követelhetne
igazßággal magyarországon a' ró-
mai király, hanemha talán azt véli,
hogy joga van minden gonoßzt elkö-
vetni rajtunk. Ő kößött-belénk, ő
vetett elößzör lángot házunkra, me-
ből egy gonosz követte a' másikat
-- Ha pedig a' dolog, Szentséged
közbejárására sem mehet végkez-
kor kénßzelenek leßzünk ßzörnyű
vérontáßsal ßürgetni ügyünk elvála-
ßát, mert az elkeseredés minden kö-
látokon álßzalrond, ha a' megßértett
és megvetett félnek az igazßág ja-
vßza védelmet nyújtani kéßzével,
mesked.ik. =

Fridrikhez pedig igy irtak: „Gyakran
Berlünk már, bocsásonád el Lászlot,
a' mi királyunkat, országai és uroba
mai állapotjára: de te megvetvén
könyörgésünket a főfő származa
tú vadékot a' mi reményünket,
béke és egyesség angyalát idegen or,
szagokba vitted el. Ez fáj nekünk, és
már elunjuk illetlen bánásmod
dal tovább tűrni. Egyértelmüleg
elhatároztuk, hogy urunkat kisza
badítjuk kezedből. Ha szép sze
rével kiadandod őtet, haladatosak
és rajta leszünk, hogy közted és
királyunk között állandó barátság
és örök frigy álljon fel. Ha pedig
ő tovább is megtagadandod tőlünk,
elvagyunk tökélve úgy tenni, mint
urokért hív alattvalokhoz illik. Ha
háború támadand, és pusztulandi
nak a' mezők, városok falvak
langba borulnak, és emberek öl
dökölsetnek, ugy rajtad legyen a'
bün és a' bünhődés, mert törvény
telen ellenzőjén igazságos követe
lésünknek. —

Deles történetirónk' Engel' vallomá
sa szerint, az inkább csatákra, he
vesebbé tudományoknak nevelé, és
ő Hunyadinak az magasztalja
természeti józon okosságát, hogynem
csak érzelmei, és határozatai eléa

adására, hanem gondjai részesévé, a' haza ügyeiben munkálkodó társainak belsőleg megbízottjául olly férfiut, millyen Vitézt választ ki.

Milly bizodalommal volt pedig nem csak Hunyady, hanem a' nemzet egyeteme is hozzája, a' várnai szerencsétlen csapás után 1444 mikor inkább kinyilvánult, hol Vd. János váradi püspök is lakott a' nemzet, vagy helyesebben Juliani bibornok "hiszszegő" bűne miatt, mert a' megürült püspöki székre köz akarattal vágyjárás nélkül ő kéretett sürgetőleg a' római szék fejétől és tanácsától. „Várad kulcsa lévén Erdélynek igy ira Hunyady a' pápához, Vitézre van szükség, honott hivebb őrnálánál nem találhatván, mig ő maga messzeva pogány ellen harczolna. Az agyai lejai bibornokot-bizadalmasan felszólitván, kéri, hogy a' váradi egyház' és levelebeli, vagy is nem úgy sajátmaid az egyetemes hazának kivánatát az apostoli szék előtt gyámolitsa. Tudatja Eleuskerius Kereszttellyel, a mai püspökség megürülésével biharmegyét biharmegyével és az egész ország, nagyai és lakosai csuda egyetértéssel, nem is veni szavallat nélkül, kire szavaztanak légyen. Legsürgetőbb causarini

Györgyn
a' törökö
vállalt
vezvén
va' heve
téből k
lekben
vánata
tarentom
gyés leg
vari ha
tisztelé
A' g
jenyes
nevelé
és szon
pökös o
ül fogju
Még 14
mai kö
dasokba
zött, ko
nem sö
sabban
sál, Vit
vetné
mányo
Eridrik
ugyan
tartott
zett k
zeté C
mint
intábe

György-nél érdemeinek legfőbbikéd,
a' törökök ellen kereszténység mellett
vállalt fáradozásait és diadalmait
vezén kedvenczéért körbe. Óhajtá,
va' hevével vetélkedék annak tol-
téből Kelt öröme (1445) feles leve-
lében hálaköszönetet mondván ki,
vánata elő mozdítójának, jelesena
tarentomi bibornokot, ki Vitéz ü-
gyét leghathatósban gyámolitá, ud-
vari káplánja Péter mesterálta
tisztelteté megj.

A' főpapi méltóság nem csak
jenyét, de munkálatai körét is
nevelé Vitéznek. Az ügyes, bölcs
és szónoklatban gyakorlott püs-
pökök országos küldötségek elnöké
ül fogjuk ezentúl gyakran látni.
Még 1446b. a' Pécsbe érkezett ró-
mai követ szemtanúi a' visszálko-
dásokban Frídrik és haránt kö-
zött, karolva a' fogányokra ha
nem több joggal is de haszno-
sabban fordítható erő' pazarlá
sát Vitézi levél által sürgeti,
vetné hathatós szóratás a kor-
mányozó és nemzet előtt közzé
Frídrikkel kötendő békére. És azal-
ugyan a' következett évben /1447./
tartott budai gyülésből kineve
zett küldötséget szónoklépő ö-
zeté Austriába. De a' császár
mint félni nem remélleni lehet
inkább nehezíté a' feltételeket

mintsem a haza rövidvége nélkül
elfogadhatokat. Béke tehát nem,
de a római követ sürgetésére
Racolsburgban két évi fegyver
szünet köttetett. E közben ama
megbízásnál fogva, mi szerint
a hadviselő kormányozó az egy
ház némi ügyei elintézését vá
vőlétében rea hagyá, Gupor 20
mesert, a Czillieck fondorlatával
Zágráb' elüzött püspök és párto
gásába, s udvara' vendégétül e
gadja. Majd az agg kora'a tétle
letes de élénk ravaszságú, vi
neskedő, árulásban, és káron
kapott Györgyel Szervia urával
alkudozik, és pedig ha a despota
hite olly bizos volna, milly kö
vező a béke tételeinek tárgyalna,
jó sikerrel; de úgy látszik néha
a sors is örvend a nem jókat
palástolni, mert Györgyöt nem
sokára hidszegésre. Szabadiba,
az alkukötés egyik főcikkelye
a despota leányai, hölgyül Ma
tyásnak eljegyzettek halálnak
adván.

A király, most is még ideges,
fukar gyám alatt, nem csak nem
közelétkez magyarjaihoz, de hi
ába kénytelen a koronázandó
császárral utazni. Ellenmondás,
s a pápának közbevetett kome
szavak késérik őket a nemzet
részéről. Erre Bosonyban gyülés

(1452) kebelébül követek' indúlatnak
Bécsbe, hol előtt Vitéz szónokol
az ifjú királyt vrékére meghivan
dó. Az igéret meglőn, ú viszonos
hajlomas a' békére hit' erejével
pecsetelve, de a' szóllalást még
korállja Friderik. Ev lefolyta után
/1453/ tölt be végre a' maggarok
hosszas várakozása, de hogy örö
mök is teljék, Ulrik a' tanács
adok' leggonoszbikka, akadályo„
zá. Az érkezendő" fogadására
ment fényes küldöttségnek a' vá„
radi püspök is egyik tagja, ú a'
pozsoni gyülésben elölülő király,
miutánn a' kormányról lemon„
dott Hunyadi ország, főkapitá„
nyává, ő királyi korlátnokna
nevezte.

Hivatalos válsztával Vitéz
ama' elébbi országember, hazafi,
munkás polgár, és főpap. A né„
mes rendek gyülésében Regens„
burgoll /1454/ részt veszen, hogy Ca„
stiglioval a' romai követtel a' tö„
rök ellen segedet pénzül és fegy„
verben eszközöljön tölök. De mi
ö bizvatolag épi azt Friderik' köve
tei lebeszelve elrontják, egyébiránt
is a' veszélyt csak hirből, nem nya„
kaikon érző birodalmi küldöttek
a' vállalkozásra kevesbé, jobban
vesztegléshez hajlandók. De ttu„
nyadi' élete óvásában tett érdemei

sem érdekl'elenek. Ulrik a' fondor
a' nagy hős veszt'ére törven vzín
lett ürüggy, királyi név alatt be
be idézi öt, ' az engedni csak nem
hajlandót Vitéz óvakodó tanácsa
tartoztatja vissza. Mi után pe
Kopcsénnél az ország határán
találkozott Ulrikkal, ' rajta
nagy felkülleg, megvetéssel, mor
élete kezében vala, bosszúállott
a' király, hogy az orgyilkosság
szennyétől megtisztulgon, a' Buda
gyülésre idézi Hunyadit (1455) de
ismét Vitéz tanácsára nem más
kép mint biztositvány mellett je
len meg. Ekkor Vitéz több tár
saitól környékezve a' királynak
eleven szinekkel festé a' veszély
mellybe ő mélatlan kedvencei
dönteni sietnek, „Vennék gondol
ra, mondván, hogy Hunyady az
összes kereszténység' oszlopa. E
gész Europa szemei rajta függe
nének. Ő vele győznek, vagy el
ulnak a' pogány' megalázását
szivökön viselők' reményei. Ő
fejedelme talra ismét, ki ellen
csábító tanácsadok szövetkez
nek, ő volna az egyetlen, kinek
hatalmas fegyvere vissza verni
képes az ozmán erőt, kinek zász
lói előtt Mahomét gőgje megha
jolna." Ő szó fogott az ifju ki
rály szivén, de a' tanácsosok

bosszúen
hatni, v
Ő t
kára, a
ség, i
lat, me
hőskén
ben, de
bike u
lökkel
nagy v
ter Ja
Ő vesz
több go
kajdan
szálk
lósiak.
kinbaj
torolhe
nyival
nak, o
korai
volt a
jében
birod
mész
delme
kel, n
liheg
gyen
retén
rosztó
a' vár
rejtély

bosszúemlékezetében, mint gondol-
hatni, mélyebben rovva marad.

A kaladatos kegyelt nemes-
kára, de a' haza, és keresztény-
ség is elveszte' hatalmas gyám-
ját, mert Hunyady a' mai Thébai
höskén, ha bár nem a' csata heve-
ben, de legott diadalmai legfényes-
bike után Zimonban, ösz fiu-
ökkel meg is hamar, kimult,
nagy reményü fiait jeleser Vi-
tèz János' gondjaiba ajánlván.
A veszteségi fájdalomnak hamar
több gonosz áll nyomába. Ulrik
kajan szemeiben kéj tükrözetlen
szálka Lászlo és Mátyás, a' hol-
lósiak. Ez csemete még, de nagyság
kimbajival, amaz elég, erös vissza
borolhatni a' gonosz mereny, an-
nyival félelmesebb is a' roszak-
nak, olyan kivált Ulrik és Czim-
borai előtt. „Halál az ebfajnak"
volt a' czinkosok jelszava. Az ere-
jében viruló, és magában nem
bizodalmatlan László, a' ter-
mészet istени szavára, ön vé-
delmére nyúl, elfogandó a' let-
ket, melly rea vétlenre halál
liheg, és szándékát, mi tevö le-
gyen megnyugtatasaul lelkiesme
retének, melly jobban a' képzelö
erötöl is vissza-borzad, Vitézzel
a' váradi puspokkel közli, s ez
rejtélyes válaszában „ö csenkines

uggmonó megöletését Lisztelete
papi hivatala, is békét is engesz
telés iránt méltósága miatt nem
tanácsolhatja, de ezen öldöklés
ha végre hajtatnék rosszalhatná
nem fogná, s a jók és keresztény
ség örömére Ulrik a halálos vil
kerdöje, elesik, de szimbori bos
szu vággya felkel, s László a ki
rályi bocsánat is esku daczára
Budán börtönbe, nem sokára
vérpadra jut, fogolytársai több
kelö, köztök a váradi püspök
Vitéz is. Ezek meglett dolgok, s
Vitéz rabúl esése dönt hóz ke
pest talán átalljuk, talán méltá
noljuk. Ám szabadúl se feledjük
s korsárai ítélete intsen a mi
enket is. A közvélemény mellette
a magyar egyház és apostoli ko
vet sürgetik a királyt, s reá bir
ják, hogy Vitézt az esztergami
érsek szécsi Dienes egyházi tö
vény szerinti ítéletére is szaba
alá bizza. De hogy ez inkább sza
badúlására lépés, nem vélhetnek
vadja vala, onnan tünék ki, mer
mind a pápa IIId. Callist, mind
Aeneas Sylvius bibornok, utób
római főpap a királyhoz folya
modtak felmentesiért az ártat
lannak. A közbe járás nem
tévesztte czélt. László Esztergá
mon által-vándulában magához
idézvén őt szabaddá tevé, Váradi

atya, mondván, ne nehezteljy, bör
tönbe, higgy nekem, akaratomon
kivül estel. Olly nagy, férjiú'mél,
tóságát soha nem ítéltem volna
illy, mocsokkal illetendönek. Á'
sin Budán történt, hol mit az
ország-nagyok vad kénye akart,
nem csak elnézni, de türni is
kénytelen valék, mert tölök függ,
tem. Most enakaratomban helyez
kedém, és milltán jamborságod'
és erényeid' emléretébe jutók, nem
kegyelemből, inkább igazságos
ítéled szerint felmentetek. Vedd
tehát szabadságodat vissza, tá'
várádi püspökséget azon hata,
lommal, mint elébb viselyed. Vis,
sza nyert szabadságán nem csak
á' magyarok örvendettek ideg,
nekis, Heneas Sylvius á' ki,
rálys köszönö, Viterz örvendező
levéllel tisztelé meg.

Á' köz jóért szenvedett mél
tatlanság nem rujtá le, nem a'jó,
ban, ót avatosbá nem tevé, haladván
mint elébb, csak hogy szilárdabban,
mert méltatlan szenvedés módot der,
meszteni látszik, gyülavzt nagy el,
mékes. Az alatt a király Bragá,
ban meghal, rendes nyavalya vzik,
tségéből-e vagy mereg által bi,
zonytalan, mert mindkettőre van,
nak tanuk. Á hasa legott kettő
szakad, a' Hunyadiak, és ellenei'

partjára. Ezeknek a' hely erőssége
mert Budán gyülekezének, amarok
nak a' hőz vélemény, több hadiere
is lélek meg elszántabb kéduez.
Vitéz, a' kemény, dracoi szigo,
rusaggal halálokat mutogat ezek,
lenfelnek, hogy az övéit bizodalma.
Öntestvér nénjét Hunyady özvegyét
vem kéméli, mert midőn a' fösvény
aggnó kincsarait megnyitni a' hőz
re vonakodnék, mis jó szerrel nem
tsak bottal csikarja ki tőle, 's ki
vész Brágába Bodiebradhoz küldi, kö
kére kötvén, hogy Mátyással térjen
vissza. E bizodalmat erősíté Vitéz
gyiban a' sz. angeloi bibornoktis
kinek Callixt pápa mint követé
nek meghagyá, esmértőzlene, hogy
Mátyás megszabadítására Vitéz
választassék. Oly, nagy volt hozza
a' bizodalom Romában is. De Bodi
ebrád használni vagyván a' Magya
rok heves ragaszkodását Mátyás
hoz csak tömérdek váltság díjért
mutatkozik hajlandonak, 's Vitéz
drága igéreten vett reménnyi kivéve
Budára tér vissza, hol mig Vitéz
gyi a' makacsságot rettegetve, ő
a' lántorgó, de nem rosz elmének
ékes szóllásával hajlogatja a' re
ménytelli ifjúhoz, 's munkájok sike
rül, Mátyás Királynak ki áltatnak
ki (1458) E hire Bodiebrád foglyá
hoz nyájasabbá lenni, őt végül ki

tűzni, és azzá tenni legott hajlandó
s az elfogadott vőség, és barátiság
gyessség visszonigérete után Má-
tyást magyarország határáig Stras-
nitzba kísérè hol a' választott királyt
Vitéz János szonoklotta, mellért
jényes követség örömriadással kö-
zött, nemzeti szokásunk' rendkívüli
kedvezésével idvezlé, dacára a' hat-
van ezer aranynyi váltság díjnak
melly annyi vemcnyért ecskély ár-
nak látszék

Az új király, alatt Vitéznek
ismét ujabb tiszt' és méltóság' pá-
lyája nyilik. Az Erzsébettől elzálo-
gosított szent korona Fridriknél,
melynek visszaszerzésére öt bizza
meg Illályás. De a Császár alku
ra sem mulatkozik készneki re
mélven a Garaiek pártjában,
kik a többségtől erőszakkal, mint
mondák, rajok tolt királyi helyett
Fridriket kínálnák meg, a gőhata-
lommal. Év multával (1459) is,
mér sikerettenül járt közelébe
megis czéljához annyiban, hogy a'
korona kiadása, s a' magyarok-
kal kötendő örök-frigy megigérel-
nék, ha a' zálogpenz, is tett károk
pótoltatnak, s a' császárhoz szított
fő magyaroknak köz bocsánat enge-
tett. E kikötések azonban kémé-
nyebbek voltanak, hogy sem az
egybegyült rendek által elfogadha-
tók; harmadszor is tehát megkísér-

tetett a császári vonakodás de vi
te sikerellenül. Végre (1460) Vis
nem ország, küldötteül, hanem ma
gánoskép látogatá meg, Frídrikét
's mint közel három évi alkudo
zás és viszonizengetés folya kö
zök a) végre (1463) Vitéz hat

a) Ez időközből való Mátyásnak azon
levele, mellyben Vitéz magához Bu
dara idéző, hogy a császárral vallo
gatott alkudozásairól közebben
értekezhessék. Érdekesnek vélem lisz
ta elvű nézetei miatt e levél kivona
sát közleni: „Multa quidem undiqa
non solum de die in diem, sed de ho
ra in horam saepius occurrunt, quo
rum fere singula tanti momenti jura
ut in eis totius regni status pende
at et nisi quam celeriter provida
tur periculum in mora Vir. Huma
nem nos plene cognitos non habea
mus Vestre Fidelitatis tractatus, n
scimus interim de talibus negotiis
aliquam certam inire deliberationem
tum propter alia, tum quia ignoran
ter tale aliquid disponere possemus,
quod forte illis tractatibus noceret, vel
aliquam turbationem adferret, proin
Fidelitatem Vestram diligentissime
requirimus, quatenus non habito re
spectu ad hos dies sanctos quam citis
me ad nos festinare debeatis; quia
humana negotia temporum oppor
tunitatibus plurimum gubernantur
divinis vero servitiis quodlibet tem
pus est aptum, et quidquid pro salu
te Patrie agitur, sacrificii loco est.
Ant. Gánóczy, Eppi M. varad.

követtársai kiindulá Újhelybe. Melly
alkalommal kitetszék mind az ország
nagy mind Fridrik jeles bizodalma
ma korzája. Mert noha a' kalo-
csai Érsek is tagja a' követségnek,
de a' szorokkal övé volt, a' császár
pedig egyedül őt bocsátá kétszáz
lovagból álló csapat kíséretében
a' városba, a' többiek Sopronban
várakozván az alku kimenetelére
melly egy hónapos viszatkozások után
békeszerzetében a' Korona 60 ezer aranyt
nyert vissza, s a' békeség Fridrik
es Mátyás között helyre állitatott

Ha országos tárgyak' folyamata
nem akadályoz, elébb kell vala emlé-
nonem, az elhagyott és bisorolt zagrá'
bi püspök-megyére nézve tett érde-
mei. Vitézek. (1460) Tudniillik
a' határokra veszélyes czilleczkől az
egyhaz sem vala mindünnen nyuga-
lomban. A' zagrábi püspökség ügyébe
avatkozolag, annak törvényesen ki-
nevezett főpásztorát Gupor Deme-
ter székéből kiüzvén, idegen kedven
czéket Zoll Benedeket ültettek helyé-
be. A meg Hunyadi János idejében
és a' papja előtt folyt pörök után
elhagyatva egyházi fenyésték és rend
nélkül zavargó megyébe Mátyás
Vitézt küldé, hogy helyettes igaz-
gatói hatalommal, mi olly, bóka
ig, rossza tőrsént, jóva tegye, s az
ügyes főpap személyes megjelenése,
helyben tartozkodása, s munkálati
által mind a' megbomlott fenyéték,
mind a' bitorlott püspöki jószágok

csak hamar visszaállíttatták. Ezzel
ban, hogy Vitéz a' nagy váradi vá
ről lemondván, emezt foglalta vol
na el mint némellyek vélik, or
les tanúbizonyság hinc vedá.

Sok érdemeiért Mátyás min
jait koronázása után Székes fejér
váratt bihar vármegyei örökös fő
ispánysággal, és serjedelmes jószá
gokkal jutalmará meg őt, e' hivat
ságos királyi széken ülvén, fejé
mi pálczával ékeskedve, sajat sza
vaival kirdetvén: „Mint hogy Vi
téz János, kinek bennünket egye
dül ajánlott haldokló Atyánk, aj
és bal szerencsén velünk együtt
általmenő, s hasonló veszélyekben
börtönbe esett, kiszabadított a Cseh
ságból, honnés idegenben tanács
csal, munkálkodva mindenkor se
gedünkül volt a' visszálkodások
kat és háborúkat elnyomta, a' csel
vonyai, és török táborozásainkba
vagy személyesen, vagy seregei által
követte zászlóinkat, és követségi
tiszdjében a' legnehezebb ügyeket
szerencsésen viselte, s most a' Szent
Koronát, sok idő mulva visszaszer
zette, felsőrik nekünk és tanácsun
nak ösét és püspökutodait azon hűsé
nös buzgóságból, mellyel az isten anyja
hoz és sz. Lászlóhoz viseltetünk
bihar vármegye tiszteletével / honore
az az jövedelmeivel / örökösen mega
jándékozni, hogy ama hűségi kötel
lességeket, annal alkalmasabban
a) And. Jánocky,

folytathassa, mi pedig a' halálban
ság' bünei kikerülve az erénynek
járandó jutalmat lefizessük.

Ze eren megtisztelletésben nem
sokáig részesülhete, rendre, hatás
ra, és méltóságra, nézve meg, na
gyobb jutalom várván rea. Tudni
illik meghalálozván az esztergami
ersek Szecsi Dienes helyette a'-m.
egyhár fő-kormányára legott Vi
ker János Kéretir (postulatur) 's
2. Bál pápa által megerősítetir,
valamins Mátyástól Esztergamvár
megyéi Bajoth és Hontban Tóth Mik
lostelke nevü helységek birtokában
is. Új hivattatása kezdete az
egyhár, és akkor egyedül a papság
ra nézö dolog, a tudományok és
oskolai intézetek ügye. Szántho
Ambrus sz. István vértanútól
neverett esztergami prépost ugyan
ott alápitotta két kanonoksziket
megerősité. Javallatára a király,
a' korszokása szerént egyetem fel
állításáért a' papától engedelmes
kére. Ugyan ezen által /1466/ ka
locsai ersek Istvánnal, és győri
püspök Cupor Demeterrel együtt
felszólitásaik, hogy a' sz. János
ispotályosai soproni monostorá
nak elébbi jószágait és jogait,
mellyek az idök zavarában sérte
tek és bitorolvattak, törvényes
birtokosaiknak szerezze vissza,
használván, ha jó szerrel nem vi
gezhetne, az egyházi átok fegyve
rét is. Hasonló parancs után
a' székesfehérvári keresztes bará

tor. /ordo crucigerorum/ birtokai m
szerelésében. Törvényes szerlar
tási uton nádor Országh Illéhály
ával megüjíttatja személye, ür
dalmai s jobbágyai kiváltságait
és szabadságát, ez utolsó-képen
kivált azon okból, mert gimesi Do
gách János, Péter Friderik testvé
rek s jobbagyaik amazok némelly
jogaik kétségbehozással, vól se
relemmel illették. A királyból pe
dig megerősiteték amaz uttalma
is kiterjesztett szabadalomban
melly szerint ő saját személyé
ben eskünni nem köteles.

Azon időt értük /1467/ sőt má
megis haladtak, mellyben Illáty
a' kis koruság, korlatain átlep
ön akaratu fejedelemmé lőn, mine
elébb már igen éles s ha fiata
kora nemmenti. characterére ho
mályt vetheto tanuvágást ada mi
don nagybátyjait felmagasztalojai
a királyi székre, a' törvényesse
mellé rendelt kormányozó szila
gyit, mert akaratjával ellentszél
börönbe vetteté, Nem adhatom d
nem is szukseg, adnom Matyás
terjedelmes rajzát, mellyrel előtte
bizonyosan érdemei fognanak nagy
kodni; azonban mi czélomhoz val
el mellőznöm nem lehet a' felle
teleiben erős, végre hajtásban szi
tárd akaratjat, de az alkotva
nyunkban mindég gyülölt, és törv
nyellel fékezett önkényt sem, me
szerint a' püberi rendszer termész

ének fogva, midőn a nagyokat
reníkével zsarolá, az erkölcsöl függő
s még igen határozatlan mértek
ben adózó nép zsarolására is kény
szert nyújta. És furcsa, ezeknél még
is Mátyás igazságos neve nem
csak nem csorbula vélmegyéről
küld. Igen mert a csokaság
csak azt nézé mikéns fenéti és
rója a király az eddig büntetlen
nagyokat, de az általa közvető
leg, s a nagyoktól közvetetlen
elkövetett rossz gyülölete egyedül az
utóbbakra háramlik. Igy esik nép előtt
a végrehajtó gyakran utálatba még
a végrehajtató mint távollévő ismeretl
len feddetlenül áll szemeiben. De Má
tyásnak e bánásmodja az országnagy
gyokkal más oldallal is bir. Zsigmond
rettegései után husz év alatt a fő
hatalom osztogatása gyakran mel
lettök, elég idő elszokni az engedel
mességtől, a hatalomüzés, és fennhé
zajas megrögzésére pedig sokig. Mi
dőn tehát Mátyás ezek kitöréseit
korlátozni indul, szándéka az többszor
csak szine, de néha valósága is meg
van az önkénynek. E szempontból
gondolnám nezendőknek az ezután
előadandó visszontagságokat ő is nagy
jai kivált Vitéz János között. De
mi előtt ezen országos és Vitéz sor
sára nagybefolgású tárgyhoz látnék,
ennek remi magános tetteit fogom
elmondani.

Szivén viselé ő ama régi és szinte
tiszteé vált szokásait hazánk fő
papjainak, a tudományos intézete

Hh intézet

kel gyarapítani, és a' Korszellemének
czéliránylag alkalmazni. E hivatta
tás érzelmétől mellyet több tanai
oskoláinknak is jobbára alkotó
vala, indítatván Mátyásnak ta
nácsot ada egy főiskola alapítá
sára, melly Bosonban Acade
mia Istropolitana név alatt 146
vette kezdetét. Némellyek ez intéz
zet alkotóját Vitézben tisztelik, d
vélemények csak annyiban igazol
hato, hogy az indítványtétel es bels
elrendelés általa történt, ki minth
rályi megbizott oda fordíta gon
jait, hogy az új alapítvány mi
nél czélszerüebben intézetessék el.
E végre a Külföld némelly jeles
tudosait fényes jutalmakkal, mely
lyekben Mátyás dicsvágya, és tu
domány szeretete nem fukarkodott,
az okfatos szekek elfogadására be
idegesté. Igy jöttek be Regio
montani János a csillagászat V
sér kedvenez tudományának tani
tója, florenczia Brandolini Aurél
ékes szollást Kirchdorfi Thüring
Péter szépmüveiszetet, lengyelor
szági Márton Theologiát, Krumpa
Lörincz és Medlingi Gruber Mátyá
a' zsidó és görög nyelvet és sz. irás
magyarázatat tanitandók. Jókor
látnoki crimmel ő maga tiszteltetik
meg. helyettese pedig György a' hely
beli Kápolnán praepositja vala.
Következő évben látván hogy az es
tergami sz. Miklos tiszteletére
szentelt oltár jövedelmei nem el
gendők a' szolgáló pap szükségei

azt egy ar ottanni Kis Duna partjan
vásárbol malommal ajándékoza
meg. Hasonló igyelettel vala az ér,
seki főegyhar oldalan álló Szűz
Mária kápolnajára, mellyet miután
Középbéli Mihály, hasonló nevü
honti helysége felenek adományokor
ával vallási buzgosagból megtisz,
elt, a másadik felet ugyanaron
szebra az Érsek vette meg. Eligari
ja az esztergami fő kápolan
és Sághi prépost Pál közöt Kelet
kezett jószagbeli per. Előtte folyta
nak ugyan az említett kápolan
és pécsváradi apatság régi visz,
szálkodásait is némely tizedek mi
att, mellyeknek végképeni elegye,
nését azonban, mivel Mátyással
az említendő asch háboruba siet,
nie kellett, Miklósra a sinnini
püspökre bizta /1470/ de térjünk
már, honnan eltavozdunk, vissza.

A Gesthez Közel szentfalván tar
tott ország-gyülés után követé Vitéz
több zaszlosokkal Mátyást az erdé
lyi zendona csillapitására. Ut köz
ben Zapolya a szepesség hatalmas
ura szemére lobbantá az ifju fejé
delemnek önkényes uralkodását,
az országgyülési határozatok elmel
lözéseben, is határtalan engedel
messég meghiuásában mutatko
zót. Olaj volt ez Mátyás heves in
dulatára. Dosszusan és fenegető
leg válaszolá a hatalmas Aristo
cratának, s ez szinte büszke
á visszautasitást türni á királyi á

borról elszakad, vissza-menő fuvar
ván zaszlója alyának. A szilárd
határozatu király, és makacskodó
ország-nagy, között Vitéz lön közbe
járó, s kirtelve, csillapitással
reá birá Zapolyát, hogy ha nem
szivileg is de szinleg megbéké
ne fejedelmével. Ekkor és itt érke
tek Mátyáshoz felszólitások, me
lyek valamint dicsvágyó lelkének
kedvezők, ugy teljesitésök mind
neki kevés dicsvetésre, mind a ha
zának károsak, Vitézre pedig vesz
határozók is valának. A római
papa Ludvigtól és a' Katolikusvese
lek ösztönözék öt ezchország elfogla
lására, amar vallási tekintetből, e
zek polgári érdekekből is, tudván
adván hogy ö hozzá minden vágy
dárai felett legszamosb ragaszkodó
Az ajánláson örvendö királynak
kedvére a körülmény, hogy Podi
ebrad hadat izent Fridriknek, s ez
hizelkedö felszólitásokkal a' magyar
hoz segedelyemért folyamodott.
Mátyás a' dolgot tanácskodásba ve
endö Egerbe ország-gyülést hirdet
1468. A rendek egyik része ellene
a' felszólitásnak nem javalák a' ha
boru, elögördetven az uggis pénz
szükében sinlö haza szegenységét
mellett a' tömérdek költséget pén
zül is emberekben, majd nem gondol
hatják a' hadat Podiebrad elleni ha
talmasság bünne nélkül megindítha
sonak, majd a' szomszéd vágytársak
irigykedéseit hozván fel. De a hidegen

számol
vágya
elvetem
alányom
ez, ja
hogy
nekség
viselem
és Vi
sikerrö
leg a'
szenve
nejes
foglal
ön ma
na a'
veni v
lemböl
nekkel
feloldh
kinor
jelente
Mátyá
nyelire
ügyes
az Erse
vem m
vellem
beli fe
volna.
pedig
vellen
nem
a hát
rád
Vitéz

szám olgasó megfontolást Mátyás dics-
vágya, és az erős őrlönöző, és vallási
elveken épült szorokkasa Viténck
alányoma. „A' háboru czélja mónda
ez, jámbor, és szent, csak arról
hogy Magyarország a' hussitai eret-
nekségtől megtiszhuljon, igazsággal
viselendő. A' Király orrós beláttása
és Viténsége kereskedendnek a'jó
sikerről. Erőtelessé fog ugyan némi
teg a' hara penzben és emberben
szenvedni, de a' hadva-vágyó magyar
népet külső csatákkal szükség el-
foglalni, nehogy belsőkkel rongalja
ön magát, ideges segédelem is fog-
na a' terhen valamennyire könnyé
teni" s szavakra Mátyás azon hieve-
lemből, hogy Podiebraddal mint erek-
nekkel kötött frigyre a' pápa által
feloldható, midőn a' végh határozatot
kimondá, bizonyosan önkivánatát
jelentő ki; s ha ezen haboru miatt
Mátyás méltán fenyetik, Keresztő-
nyekre parancsolván a' sokkal veszé-
lyesb, pogány ellen fordítandó erőt,
az ezekre innen háramló vádat
sem mellőzhetni el, hanemha a hőv,
vellem divatozó elveivel, és vallás-
beli felettes buzgóságával mentheti
volna. A' belőle keletkezett károk
pedig, is hogy Vitéz vég, sorsa hol
kellemetlenné fölkép e miatt lőn,
nem tagadható dolgok. Mert ámbár
a' háboru folytában, midőn Podiebr,
rád m. országba rontani készülne
Vitéz hathatósan munkálkodott, ama-

vidékeket elpusztitván, és katonái bírsor helyekre Caponbacs Trencsinbe szállásaiván, maga sanczolat hányo sa akadályozandó elönyomulásától az ellenhadat szóval a morvai táborozás ban mindvégiglen nagy részt vön: minden által olly körülményeket fejlő sekki e háboru alatt, mellyek a ki rályt, és ö közti barátságot hideg gé, napról napra bizodalmatlanab kerdék lenni. A tanácsadáshoz sz kött, és arra megkérést gyakran sapaszlati főpap nem javalá olly kö Mátyás érvéit és tetteit. A király változván régi, mind nevelőjéhez s szonyai, elébb idegen tanácsot követn utóbb kérni is megszünt. A tömö telen költséggel folytatott háboru üreti jeneékigy a kincstárt, és a ren segedelem, az országgyülésben ajánlot a' hiányt nem gödözvén rendkivü lire vala szükség. Időről időre rosz nak tehát a' főpapok, és a' vonakodá kat rögtön büntetés fenegeti. A tör veneyes utra hivatkozás ellenére M lyás megtiltja Vilcznek, ne mer szelyen a bányák jövedelmeiből, pó verésből, az ugy nevezett pisetumbar részt venni. A rablások ellen orszá gos törvényekben kikötött felfüggesz és záradékok folytonos szerzegetése el annyira elkedvetleníti a' főpapokat, e országgyülésektől, hogy Vilcz unoka, Ocsese Czczinge pécsi püspök a' király ellen Rómában panaszt tenne, s az gületlenek, megunván adózni a' lengyel királyra fordítsanak figyelmöket.

A' mi még csak gondolatban
csiradzott, Podiebrád közbejött
halála megérlelé. Mátyás tud.
ni-illik cseh országot elfoglalandó
ország-gyülés nélkül a' főpapokat
ujonnan megnyja s Vitézre hét
ezer aranyat, azon időben is annyi
csikarás után tetemes szummát
vetvén. Innen a' nagy szerelem
és visszatorlás. Innen a' Prágai
ban öszve gyülés, utóbb Kutten-
bergben tanács között cseh-
rendek már hajlani kezdének
Mátyáshoz, midőn Vitéz János,
és több főpapok, és országnagyok
küldötti szinte megjelenvén le
beszélék a' cseheket az önkényes
uralkodásunak, mint mondának,
megválasztásáról, sőt az ott levő
lengyel követekkel alattomban
alkudozásnak. Mire elmellőztet
vén Mátyás úgy mint hivela'
magyarok is elégedetlenek Vár-
nér lengyel királyt öregbik fiá-
hoz Uászlóhoz hajlott a' válasz-
zók többsége. Erről is az újságot
forralók szándéka felől. Mátyás
Iglóban mulatta kor nádor Országh
Mihály által tudósíttatik. De bir-
ván erejéhez és bátorságában
jólleheb nem csak a' csehektől,
de Fridrik és a' lövöldök részéről
is veszélyt jelentkeretl elvárandonak ellene, hová üzendi, a' hál
lott, de alig hitt dolog. Ami

után az elégületlenség elharapó-
ván érzésére esett, hogy kilenc-
vármegyei hívére országszerte-
vetői találkoztak. Viterznek, Kis-
Károlyt a' Lengyel király ifjab-
bik fiát hivák meg a' fejedel-
mi székre, igérvén hogy Rákos-
zején fegyveresen fogadandják
Mátyás a' dolgot tovább halasz-
hatonak veszély nélkül nem gon-
dolta. felszólítván tehát hívei,
hogy a' lengyel széleken örköd-
nek Budára országgyulest hirdet-
hol a' hatalmasbak mindegyike
adományok és új méltóságok
osztásával a' fövénység és nagy-
vágyás bódító szerével magához
édesité. De ar ellenfél nem ve-
tegel; s Károly hadizenő nyilat-
kozása Krakóból legott ar ország
gyülés után megérkezik Mátyás
királyhoz, vagy is inkább mind
állítatott benne birodóhoz." m
ő, szolt a' hadirenet, csak a' magya
Korona hübéresse, kinek válaszát
atyja fiai erőszaka által csikar-
tatott ki, ellenben Károly herce-
herceg László király nénjétől
Zsigmond unokájától származott
Ő a' papság és nemesek szabadsá-
gait elsajodja, minden rendeket
szokatlan terhekkel nyomdos
a' kizsarolt jövedelmekkel nem a
hara védelmére, tövökök ellen, ha
más keresztény fejedelmek elnyo-

sara fo
zel cs
len indí
mér ki
471) Ro
István
hol nag
a' Rákos
gyülekez
Mátyás
vetségére
a' körbe
várában
gyel ke
dulva E
tyás je
ések jö
vagy V
annyi
zásul e
püspök
gargas
a' várb
pök.
ges től
megjeö
királyo
elosón,
s Mijil
ösetege
miatt
a' habo
lelkes
gjaták
a' szeg
s kira

sara fordítja. Nem a' magyarnem
zet csak Mátyás és követői el-
len indítatik háború. Erre ifjú Ár
nér kiindulván Krakóból 12. Oct.
(471) Rozgonyi Rajnáld és Berényi
István kíséretében Hatvanhoz é-
hol nagybámulva veszi észre, hogy
a' Rákoson mint ígérve vala, melléje
gyülekezendő elégületlenek helyett
Mátyásnak 16. ezerből álló derék
seregére bukkant. A király maga
a' közben Vitéz Jánost Esztergam
várában tartá bezárva. Ez len-
gyel herczeg tehát Rákostól elsza-
dulva Ujvidának vált utat Má-
tyás pedig távolról nyomában ar
ézek jószágait tűzzel pusztítja,
vagy Vitézeinek, hogy vonzalmukat
annyival inkább megnyerje ragado-
zásul engedi. A' korban a' nyitrai
püspökség megürülte miatt az i-
gazgatóság Vitéz mellett vala, ő
a várban Czezinge János pécsi püs-
pök parancsolván Kármérs vere-
gestől bebocsátá. De a' lengyel
megijedvén a' pusztítva közelgető
királytól éjnek idején a' várból
elszön, vissza vonuland ó országában
ő Ujvidát, más némely várokkal
őreregekre bízván. A tél beállása
miatt nem folytathatá Mátyás
a' háborút, de a' vele járó kárté-
telekét igen. Szélében pusztít-
gatásveregei az ezeket jószágokat
a' szegény vétlen földnépi urasága
és királya vétkei visszálkodásainak

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

legsulyosabb terhét viselvén. Ez al
Kalommal a' nem rég alkotott po
ni akademia is sénlé alapitóira
bosszús haragjá. Regiomontumi
nos tiheselég, mert Viérnek kedv
plimenedett josda vállalatában M
rinbergaba menekedett, hol a' Vár
tanácsa évenkinti segedpénzzel re
dele neki.

Mátyás látván hogy Viérs se
a' jószágaiban tett károk, és zsá
manyok, sem fegyverek megtörn
nem képesek bosszuja alhuvozás
szelédül. Követséges bocsát a
esztergami várba zárkozotthoz
Gábort a' kalocsai érseket, Jánó
a' győri püspökét nádor Országh
Mihályt, és a' szepesföld urát Za
polya Imrét, kik Viér elébe
tetvén kérék a' szilárd határoza
sut, lenne hüséggel királyához
mert hiszen, mondanak, atyai és
i viszony állna közöttök, s ha néh
hibáriik a' fiu illendő, hogy az atya
megbocsájson neki; jobbára ugyis
gedékenyek lévén az atyák gyerme
ik csinjait elszokták nézni. Állj
el a' sikertelen vállalattól, nem
mehetnén ez ujitás végher ország
gos nyomoruság nélkül. Az am
i jeles erényekkel ékeskedő kir
ha vétett is elkell türni, dicsőség
pályáján, is országa oltalmáról
kas volna őt tanácskozni. Azo
nagy munkákra törekedő lélek
csak szőr-nyü vétekkel akadályoz

ható a
ezer
magá
sal,
rend
köve
kenys
ván
garda
kel
fogá
dezés
gyes
vánd
ben
a' köl
ozus
hoz
ar
elha
V
közu
minő
vált
nyo
kelv
ság
távo
nagy
tuka
nem
ra
dalm
meg
van

legsulyosabb terhét viselvén. Ez al
Kalommal a' nem rég alkotott po
ni akademia is sénlé alapitóinak
bosszús haragját. Regiomontumi
nos hibetőlegy, mert Vitéznek kedv
sümenetek jorda vállolasában Bo
rinbergaba menekedett, hol a Váro
sanacsa evenkinti segedpénzzel ren
dele neki.

Mátyás latván hogy Vitéz se
a' jószágaikban sett károk, és zsák
manyok, sem fegyverek meglörn
nem képesek bosszuja alkuvozás
szelédül. Követtéget bocsátar
esztergami várba zárkozotthoz
Gábort a' kalocsai ersekel, Janos
a' györi püspökől nádor Országh
Mihalyt, és a' szepesföldi urait Za
polyai Imrét, kik Vitéz elébe re
tetven kérék a' szilárd határora
sual, lenne hüséggel Királyához
mert hiszen, mondanak, atyai és
i viszony állna közöttök, s ha néh
hibarik a' fiu illendő, hogy az atya
megbocsásson neki; jobbara ugyjen
gedékenyek lévén az atyák gyermek
ik csinjait elszokták nézni. Illjo
el a' sikertelen vállolattól, nem
mehetven ez ujitás végher orszá
gos nyomoruság nélkül. Az am
i jeles erenyekkel ékeskedő kira
ha vétett is ellkell türni, dicsvág
pályájáu, i országa ollalmárol
kar volna öt tartozzatni. Azok
nagy munkákra törekedő lélek
csak szőr-nyü vétekkel akadályoz

ható dolgaiban, - kivált miután
ezer tekintetés által ugy is elegge
magába szállt, megismerte bodlá
sát, és jóbulását igérte és a mi
rendkívül, és törvényes ellenit
kövétett, arra háborui által
kényszeritetett, ő szinte megvall.
ván, hogy sajat kincstárát nem
gazdagitotta, és ezután mindenek
tel mérsékletteb bánásmódot
fogadván. Kérték továbbá és eve
dzenek fogadná fiát szokott ke
gyességgel és szeretettel, a mit ki
vánand és kikötend, a királyhely
ben fogná hagyni, visszatérendő
a' sőle kiczikárt pénzsommákért.
Ezután némellyek sürgetőleg lábai
hoz hullottak, ölelvén térdeit hogy
az országot zavart és veszedelmet
elharitsák.

Viter pedig, ámbár némellyekre
körültök tenerő pillantatot vete
mindegy feddőleg bennök a' hirtelen
változást, és állhatatlanságot, el.
nyomván még is indulatát mérsé
kelve felelt: "Ő a' főpapok és or.
szágnagyok egyetemének határozá
sával ellenkezni nem akár, olly
nagyra-látó sem lesz, hogy akara
tukon kivül valamiket fogjon
nem tagadja, hogy ollykor Matyás
ra felgerjedt bosszusága, és bizo
talmasabban, mint fiúi szokás.
megfeddé, panaszkodék is gyak.
van ellene, mert törvénytelen és

és vétkes dolog, egyhár jövedelmes
Királynak tisztelnia. Megvallja
Kárméréhez visszatett hajlandósa-
gát, de e vállalat nem csak ön-
országszerte volsanak társai, kik
azonban ingadékony, erszel elöz-
ledének. Ha valaki, ő régen is-me
Mátyás erkölcseit, és bizonyos
benne, hogy e lágyság mind ön
magának mind sokaknak veszé-
delmökre válik: de ha úgy akar-
ják és sürgetödznek, ő mint elei
hive leszen Mátyásnak. A követ
a' Király nevében bocsánatot ka-
gadván visszatérének Mátyáshoz
és ez kísedelem nélkül a várba
indult fel veled, hol viszonyos szó-
váltogatások után elérzékenyül-
ve nem könyhullatások nélkül
megbékültek. Később Roborella
romai követ közbe-járásával illye-
zén feltételekkel erösítvén az enge-
telödés:

Vitéz egyedül Mátyást esmérend
törvényes királyának, s minden
ellenségei ellen oltalmául leszen

Erdeli várait a király általbe-
bocsátandó kvárnagyokra bízza
kik tiszti utasításuk szerint va-
lahányszor tetszeni fog a várhe-
jukat kifogják nyitni a kirá-
nak.

Rajta leszen Vitéz hogy a len-
gyelek Nyitváról kitakarodjanak

és Sz
1afs ék
Az
egyik kö
bizoda
Az é
nál
sz. jobb
prepo
együtt
A
mellyel
il kár
portá
pénz
ly
lyet a
javasz
Ez
gyorsan
esátrá
zsoldo
feltét
vára
várna
által
végre
geine
kik
tisá
vitte
tra v
jedi
nál c
tellet
tulaj
végre

és Szegzárd vára földig leron-
tasnak.

Az árultkodok, és fondorok szavára
egyikök sem hálgadand, és viszonyos
bizodalom áll and közöttök.
Az érseki jövedelmek csonkításla
nál Visérei maradnak, a' beeli és
az jobbi apátságok Sághi és Bozóki
prépostságok Járásfogói jógaival
együtt.
A bányai jaranđóságok fejében
mellyekkel az érsek fenntartja joga.
il Kárpotlásul a tolnai és somoggi
portákról egyenkéns huszerüsz kis
pénz füzettessék neki.

Végre azon keserv arany, mely
lyet a király Skicoikara tőle, a' jövő
tavaszig vissza fog szerzetni.

Miután az alku pontjai viszo,
gyosan tiselesésettek, a' király elbo,
csátván rendkévüli sergeit csak a
szoldosokat tartá fegyver alatt, a'
kiknek mikép en teljesítésére
várakozandó. Jászonszky lenggel
várnagy felszóllittatott ugy an Viser
által Nyitra által adásara, de ez a'
végre hajtástól vonakodólag, örsere,
geinek csak egy részét bocsátá el,
kik hara sérsökben iszonyú pusz,
tításokat, ámbár nem tortallanul
vittek végher. E miatt s mivel Nyi,
tra végkép ki nem ürítetek, felger,
jedt ismét a' király haragja, an,
nál engesztelhetetlenebbül, mert a'
kellet Viser szilárdtalanságának
tulajdonitá, ugymint ki a' kathato
végre hajtást sürgetni kanyagul el,

mulaszta. De akár innéd, vagy bo-
vágyból tördént, az érdemnek lako-
nia kellett, hid 1472. fonto-ta,
nácskozás ürügye alatt Budára i-
Mátyás. Az jöllehet veszélyt gya-
tani nem alaptalan okból hajlandó-
la, de mégis a' királyi szoban
és béretesben bizakodván megjele-
Mert noha az ellenpártnak veze-
re jeje volt, de csaknem utoljára
állott hozzá, az országnagyok, i-
inkább unokaöcscsének a' pécsi pü-
pöknek bucsúzására, a mi nem
csak a' király előtt, de ország
van tudva volt. Pákos mezejére
mint Kármérhoz állandó csak
igéskeretta. ha mindjájan oda gyü
lekerendenek szövetségesei a) a' b
sorban megjelentek Mátyás letar
tóztatván fogolyképp Visegrádba za
rata, ugyan aron sors varta a pé
püspökét is, ha gyanupered élvén
jó korán a' Zágrábi püspökhöz na
menekszik. Azonban akár a' fogoly
vellensége vagy elébbi érdemei i
a' kör szeretet megindítsák a' fő
papok és országnagyok szivét. Kör
bejáróképp kerték a' királyt Vide
szabadulásáért. De ugy látszik a
Körülmények is kedvezének nekik
Tudni illik az ujonnan választott
papát 4. Sixtust Isenb László h
vete által megtisztelvén Mátyá
annyira magához vonzotta amá
kedvét, hogy Fridrik császárna

a) Bonfin.

Károlyi lengyel Királyhoz, a' cseh morvai és Sylesiai rendek nek keményy hangon irna, melyben Mátyás, mint az apostoli szék és tiszta vallás védőrét kinyilatkoztatván a' cseh Koronához kizárolag neki tulajdonúl jogos, Cseheket végetlégére szállítsa fel, Károlynak pedig megtiltja ne merészelje a' hussitákat pártolni. Mire a' lengyel király Nyitrát kiüriteli és Mátyással fegyvernyugvást köt.

Illy kedvező helyzetben a' király, hihetőleg sokmes váltság díjáét kibocsatja fogságból Viséri 1472 1. April. de olly kikötésekkel lett, hogy csak a' fogság, helye és neveréte változtatnék meg, mert harmincz Kés szolgával Esztergomban kell laknia. Az érsekséggel járó egyházi és polgári jogokat gyakorolhatja ugyan, de az esztergami várat és uradalmat János egri püspök tartja őrizetül, még a lengyelekkel kötött fegyvernyugvás békekötés felkem váltja, és addig, legfeljebb háznemellyel leszen szabad egyszerre szobaerestkedni. A lengyelbéke után visszatérhet a' várat kapni de a' helybéli vár nagy aranyán is nem csak neki hanem a' király hüségére is leteszi az esküt, s hacsak a' királynál hamarabb halna meg, vára ennek fogadalmatmi.

De Visézre kedvetlenebbül hatott
visszatorlás, hogy sem azt az agg
kor, és nyavalák által megkorha
tesztalkata és a vele öszve szőtt lélek
sínlené. Elszunalom némi szígye
nel parosulva szálla meg lelkét
és a' gyakran sóhajtotta halál el
ga sok munka között megfutott
pályája fonalát 1472. Aug. 8. a)
Tetemei az esztergami főtemplom
ban takarítattak el.

Utolsó vállalata, melly élete vé
gét olly kellemetlenné tevé, külö
börző véleményekre, gancsolatokra, és
mentegetőzre nyujta okot. Ismérjük
azon korról olly messze esvén más
körülményekben és elvekkel lévő
nek itéletünkel nehéz kimondani.
Említeni még, nem felesleges, hogy
valamint életében kezdettől utóig
országos volt a' bizodalom és ragasz
kodás hozzá, úgy halálával köz
sajnálkozást gerjesztett.

---

a) Nem sokára reá meghalt unokaöcs
cse Czezinge is Kozgonyi Rajnald
dal. Dlugoss lengyel történetíró
azt állítja, hogy Mátyás méreg
gel ölette volna el őket, de a' len
gyel itt párbaj tanú, Házmérő ü
gyéber hajlongván inkább mint
Mátyáshoz, valamint első Ulászló elestét is Várnánál egy
dül ő tulajdonítja Hunyády Já
nosnak.

fejedelmi elmélkedésre, mellyben a' Tudományok
fejedelmi pártfogásának szükségét, és hasznait
fejtegeti, és a' Tudományok' Mátyás alatti
fejedelmi pártfogásának példáját, mint a' Tudo-
mányok' Mátyás alatti virágzásának okát, a'
Tudományok' Mátyás alatti virágzásának
okát, és hasznait fejtegeti, és a' Tudományok'
Mátyás alatti fejedelmi pártfogásának példáját
mint a'

1451 engedelmet kért a pájástól ha
utazhasson, mire tetszenie fog, hu
mányának öregbítésére, de hogy ez
engedelmet nem használhatá, a' re
várakozó Országos ügyek' gyakori
lése akadályozá. Regiomontanus
János első csillagászi kalendá
umát és Galeotus Martius az
bérről irt könyvét neki ajánlva
csátak fényre. Ő csillagjóslatnak
ugyan szerfelett kedvelője volt
nyira, hogy a' naptári folyást
gával hordozván előre kocsátott
lat nélkül munkához soha se
nai; de e vélemény hiba a' tulsá
tudományszeretetből ragadt rea
mi nehéz a' legelejéb jöknek és az
ifjantan beszivott bal-itéleteken
korok hibáin felül emelkedni,
iránt hajdan az olasz földön tanu
és jártas pap nem csak a' hom
lyabb tudományokat szivta be, ma
kedvelé az olasz ízlésü épitésmo
dotis, Erdergam várában fényes
palotát emeltetett, mellynek elejét
vörös márvány oszlopokon álló két
emeletes oktacsarnok ékesíti. A pa
lota homlokán belső teremálla,
mellyben a sibillák képei sorai
lefestvék. Belül a palotában nem
csak Magyarország minden királyjai
Mátyásig, hanem láthatók valának
a' Szittyai fejedelmek is. Ből némi fo
lolati sejtésből négy ismeretlen kép
festete még utánna. Az első szék

ez ennyi
sadik
sülögedé
selen ba
gért k
butálta
elsőkép
lyokat,
gyanúsí
várat
fiatlos
körös
jek köz
torony
lyekke
gesen
Szent
nes, é
lagsága
csucsos
tá meg
Ehe
s polga
szivben
mányok
sedés g
tadának
mas he
sok va
Mátya
vetkez
Vránc
chengy

szunnyadozó Királyt ábrázola. A Jónás
sadik lábainál tüzön embereket
sütögetének. Harmadikul kétmes
telen bajivivót irata. Magyar ország
gért küzködőket. Konasi patyolat
bulálta a' negyedik fejér. A három
elsőképben a' követkerett Király
lyokat, utolsón a' török szultánt
gyanította volna. — Továbbá a'
várat nyaraló és melegházokkal,
kettős függő kertel, ezek terjedő
körös vétahellyel szépité. A kert
jek között jon a' viziután kerek
dorony több apró teremmel, erké
lyekkel, 's egy általa közösé
gesen lakott szobával emelkedék.
Szent Albert templomás tüzelle
nes, 's hogy az első és hó visszon
tagságainak kevesebbé engedjen
szucsosabbra emelt palafödéllyel uji
tá meg.

Ehép egyesité Visző egyházi
's polgári tisztekkel a magzéd- és
tisztemesitő erkölcsökel, a' Ludo
mányok és szép művészetek szere
tések gyakorlását dicsőségére szá
dának, melly benne oly kedvel
mas kéd párfolót szüle a' Ludó
sokat, ő magát és növendékei
Mátyást, de például is több hó
vetkezett nagy érzelmek Oláh,
Francsics, Bármán, Lippai, Szé
chengieknek, kikhez elődöd, 's

-s előpéldái Viterénél mélyebbek
magyar főpapi szeken nem ülnek
lednek elő történet könyveink

---

a) Mathematicai czikkökkel Regiomontanus János és Heinbächi A
drás bécsi erőműszész által kés
sete.

Mox ut regem ad cænam introduxerunt, descendere vehi-
cle omnia, uti acceperunt. Haud mora is aream cum eisdem
ascendit, et dixi: Nunquam sacrificandi ne ad te deorum
ita persuadere potui is ad tibi remotioris hujusmodi, quam
forabbi ac is agar lebes. Nozz bestiarius Kölen könyülve
felkadtak. -- Vix fui Archippum vehementer accusaturus,
quippe qui triclinium in arce amplissimum celsi, prominens vero
cænæ triclinium e rubro marmore ambulacrum cum duplici podio
et superbissimum elatum. Ad triclinii caput Sybillarum sacellum,
e fornicato opere aluminatum statuit, ubi Sybillas omnes eam
numerare licet. In triclinio non modo omnes deorum ordine ungues
reges, sed progenitores Seythicos cernere erit. Item caldarium
frigidarium z cellas, et harum duplicem, quem cystis clausit,
et superiore ambulacro coronavit. Inventumq tuvion vom,
dam penes rupem erexit, in vana tridinia cubiculaque divi,
jam, variis supra spectantibus ornatam, neque adiendi
carere volui, hanc ipse fere semper inhabitavi. Diri Allan
basilicam vitriaria tegula, ne igni foret obnoxia texit; tectumq
fastigiatum ad imbres nivesq rejiciendas fecit. Bibliothecam
quæ utinamq linguæ quem dissimam dicavi.

57

Rel Vitinum Budam accersit. Hic gliamgiam non
sine periculo Stamm se intelligeret, tamen fide regia
freto, et veraci benevolentia, Budam venit. Quamvis
enim primus auctoniare fereu, nariosimus tamen ad cam
suratiorem venit, optimatum impulsu. ac regnis pri
cimum instigatione adactus. quod non modo regi sed
multis alijs palam esse intelleberat. Et ad campum qui
Rakos ad Salutandum Casiminum ultimum se rentum
sperpenderat. Dein curavit illum interijri &c.

Episcopi M. Varadinenses

Antonius Gáróczy

1446.

Joannes Hiccius Sub hoc nomine Eppus Varad. VI Successit Joanni V ad Varnam occiso, ut patet ex epistola Hunyadiana ad Cardinal. Aquilejiensem scripta: „Confidentes adgredior opus, et deprecamur, ut in facto Varadin. Ecclesie voto, et litteris meis imo non meis, sed totius hujus patrie apud Sanctum Petrum Sedem opem ferre dignetur. In scripta vero Epistola ad Papistam Eliterium haec: „Plaque scias Otthoman. quod vacante nunc Varadinensi Ecclesia mira concordia communi; et indigenarum hujus caminum et Beatrix credo, ut non absque divino nutu. &c. Denique in epistola ejusdem ad Georgium de Caesarinis stampatas duas menda, quae ipsorum contra Turcas, interponis pro Viceris. Et porro obtinuit Episcopatum datis item Romam literis gaudium simul demper, et de Ecclesia Varad. manifestavit.

1446. ő horvát ut Cardot a' Pápai beiste interest joápsa' Követ hogy Juditthal Kötendő Béke vea Veszélye Hunyadi és a' magyarok, Hunyadi, Juditten a' házasságnak elfogadtatása, megerősítse ő Szent, Szolnai egyházi ügyekben.

Joannes Dorsinius mondjá ut ea temperatae summae virtutis, prudentiae, et non mediocris eloquentiae.

Callixt Romai pápa S. Angeli Sibonok Követeket ut levelében meghagyja, hogy Kivalt Vicei hasmálgá "Podiebrádhoz Küldendő" Követségben Mátyás kiszabadítása végett.

Az ő tanácsára tanácsa ~~ő~~ meg Mátyás 1458 6. mind a' hosszúhaj, mint Juditten, amaz meggyőzvén, emez győzelme. annak győzve.

Mátyás Cseke Vicebán 1460.6. Multa quidem indigne non solum de die in diem Sed de hora in horam Sanctis accidunt, quorum fere singula tanti momenti sunt, ut in eis totius regni status pendeat, et nisi quam celerrime provideatur periculum in mora sit. Cum autem nos plene cognitos non habeamus Vrae Fidelitatis tractatus, nescimus nisi enim de talibus negotiis aliquem

Episcopi M. Varadinenses

Antonius Gárócz

1446.

Joannes ~~Viccinus~~ Sub hoc nomine Eppus Varad. VI Successit Joanni V ad Varnam occiso, ut patet ex epistola Hunyadiana ad Cardinal. Aquilejiensem scripta: „Confidentes adgredior arcus, et deprecans, ut in facto Varadin. Eccleriæ vero, et litteris meis imo non meis, sed totius hujus patriæ apud Apost. Sedem opem ferre dig-
nemur. In scheda vero Epistola ad Papistam Eliterium hæc: „
Plaque scias Otas vra. quod vacante nunc Varadinensi Ecclesia
mira concordia omnium; et indigenam hujus cupiamus et Beatrix
credo, ut non absque divino nutu. &c. Denique in epistola ijsa ad
Georgium de Cassovinis stampades duas menia, quæ ipsorum contra
Turcas, interponi pro Vicario. Et porro obtinuit Episcopatum datis
literis. Rancam licteris gaudium simul denyer, et de Ecclesia Varad.
manifestavit.

1446. ő horri ist Lovdes a' ~~pap~~ bécsbe ittlevén pápa' Követ
hogy Juditthal Követő béküld vea beszélje Hunyadi és a' magyarok
Hunyadi, ővelek a' háborúttal elpogodnának, megsokat ő
kívánt, sokat egyébként ügyekben.

Joannes Dersinius mentjük ist ea tempestate summæ virtutis,
prudentiæ, et non mediocris eloquentiæ.

Callixt primat pápa S. Angeli kibontt Követtel ist levélben
meghagyja, hogy Kivalt Vicit kasmálja "Bodizsádhoz küldendő"
Követségben Mátyás kiszabadítása végett.

Az ő tanácsára tanácsa ~~ott~~ meg Mátyás 1458 6. mind
a' hívattyák, mint Juditthat, amaz meggyőzvén, emő elől győzene. amaz
győzve.

Mátyás Cancle Vicében 1460.6. Multa quidem indigne
non solum de die in diem Sed de hora in horam sæpius occurrunt,
quorum fere singula tanti momenti sunt, ut in eis totius regni status
pendeat, et nisi quam celerrime provideatur periculum in mora sit.
Cum autem nos plene cognitos non habeamus Vrã Fidelitatis
tractatus, nescimus in certum de tali bus negotiis aliquem

cessare inire deliberationem. tum propter alia, tum quia
ignoranter tale aliquid disponere possemus, quod forte illis
tractatibus noceret, vel aliquam turbationem adferret, quam
fid. Vrae diligentissime requirimus, quatenus non habito
respectu ad hos dies sanctos quam citissime ad nos scribere
debeatis, quia humana negotia tempestive gratuitis turbis
plurimum gubernantur, divinis vero sanctis gratulibus
tempus est aptum. et quidquid pro salute gratiae agitur,
~~salutis~~ sanctissimo loco est.

1663 Mikor Mátyás király Velencébe ment, hogy az elhagyott,
és gyalázatos török rabságból igazgatóságát
magára vállalná, mikor is sokadon, s' sokáltbe menen rövid
idö alatt helyreheron, sissa szerencsés bene mind a subordinatio
mind jószágait. De mint nem elhyck állhjak, sokaságok jószök,
sejtök le nem mondon.

1663 Mikor Velencébe ment Király Ö Felsége s' kormá-
nyát s' közönség oltalmát
sissa hozásáig. Midön csak ötet magát kértük sokaságok alis
csapással bocsássa le s' városba, hogy kiérsük milly szerencsés
lehes mind Fidelitnek, mind az ország elöt, mert s' halasztás
eisek is jelen vole s' Küldötségben. Egy hónapot sőlön el
Velencében tanáskozásokban, míg az alatt s' sötétség
sopenben tanáskodnak.

Ö' Kegyelmétől utain fel tanon felsőváros gyülésben ajánl-
délsora meg Mátyás Velencét ~~ot~~ hozni Comitatus Bihor
felpecsétlej mi által többen fölszámsagon, nemelyek pedig Bihar
vármegye birtokai ári de ez alj liberi.

1165.

Commentarius hist. Eccles. T. VI. Hevenes, Confirmat fundationem duorum Canonicatuum factam ab Ambrosio de Zánkó Præp. Eccl. Collegiatæ B. Steph. Strigon. martyris de castro Strigoniensi.

Hortatur Joannis Vicèr Marchas à Ben. Bando VI. faultz tempori Universitatem in Hungaria erigendi.

1166.

Pál felvidéki Vicèr, Jónás Kalocsai érsekkel, és Gyor Demeter Győri püspökkel, hogy a' Szent Sz. János Keresztelő jószágait, és javait, mellyek elidegenítettek, vissza szerezzék, kémlelnek, ha másképp nem lehet, az Egyház szükségére, úgyan azon évben ugyanazok parancsot kapnak a' Jobbágyi Keresztes testvérek jószágainak visszaállítására is.

Ezen évben erősíti meg Mánya's ő apostolsági privilegiumát, hogy a' maga személyében ne tartozzék effélémi, mellyet privilegium kétségtelenül mind minden módja.

Idem certat recognoscendi sua, suæ Ecclesiæ, et fabricionali privilegia de immunitate p. Mich. Borsa palatinum. Idque eadem causa, quod Joannes, Comes, et Fidelium Forgách de Ipmes. communi fabbri, quodam in dubium vocare, imo evincere tentarent.

1167.

Interest conventui, quem Marchas celebravit intra Pestum in villa Mensalva. Duo finitimi regem in Transilvaniam ad procandam provisionem, deinde in Moldaviam sequitur in castris. Inde cum dimissionis literis Regem ad Lajtha ap. quam Vicè composuit.

1168.

Videns aram Strigoniensem S. Nicolao dicatam tenues habere proventus, emit pro ea molam ad ripam Danubii minoris. Michael de Vörös-bél capellæ B. Virginis. adlens Castldese Strig. donat dimidiam partem possessionis de Vörös-bél in Com. Hevenesi

M 69.

Cardi universale studium Romanum artium Grosso, quem locum in diplomate apellat Gregorius. Cancellarium- ans Confirmi Georgium prep. Bosn.

Emi diuidiand panem possessionis Horej-bel pro Laello D. Urij. Senigon.

Confirmat emi Marchia ad elydii. monticam, cui ad Etremum interest. Fuse vid ap. Dorf.

M 70.

Comparui Riem dominus Cap. Senigon. et Paulum Corp. de Sacchy. Item alium commissionem valde amplam nunc idem Cap. Senig. et Albaniam Reihwardt, super dominis Gombaul aliisq. quod, quia ipse cum Marchia ad bellum Bohemiand profectus debuit, Nicolao Simoni ejo conficiendum dedit,

Omnes fuit in Regno Sophiani de Vanda Stuling. Colonesb. cui pralli galeno cardinalibus post mortem eius primo adhuc ipsi dein Sradense Vitino tumbre eius impositio fuit.

M 71.

Cum Senigamum venissent, vel in ipsi subsidii. Mox Emericum Dezolya cum Michaele Bragi et aliis ad arcendum eius, ipsi Sultippum sibi concilionem. Si cum ad eund. venissent, nunc exponunt, ne a regis fide desciscere. Item dicunt: Si quid filius, quem dapse Commisit, a patre ignosci optare, indulgentissimos magis et pace esse parentes, et in filiorum erroribus plerumq. cumulare. Animum ab iniro proposito esse revocandum, quando nonnas via non sine maxima regni calamitate sieri. Regem tot alijs viribus pollentem. Si quid etiam, esse tolerandum, a successuglandi, a regni defendione non esse revocandum. Eius animum tamd clara facinora quotidie molientem non sine maximo scelere mercij posse; cum presenti nonnisi non medicinier resipiscere; recognoscere scelus et poenitentia corrigum. Se alium fore polliceri; quidquid injo. Commisi, ab non bellorum coactum se fecisse;

jngenue confideri; nil sibi thesauri comparasse; posthac se
cum omnibus temperaturos autumat. Denum et sic ei regni
nomine abscedere et absentem, ut filium ea aqua solebat, pietate,
et studio tuerentur, quemcunq; ipse sibi posthabuerit, regem
pro patris et primi sui fautoris animum, quem charum et clarum,
sui, ultro reddituros." Eos verba supplices interponere vitam,
nonnulli elatendi causa procedere, patris illius genus omne
flebilibantur, ut regni perturbationem et periculum deprecarentur.

Sane vero, quamvis et his nonnullos limis oculis despicere,
superbiam illos mutationem et inconstantiam admiratus, tamen
victus ita respondi: „Si a ceteris pontificum et optimatum consilio
nunquam discessurum! neque unquam sibi tantum arrogaturum,
ut posthac ipsorum voluntatem quidquam moliens. Non difficile
se Matthiae quandoque suscensuisse, incepisse licentius ubi filium,
et sapissime suis questum, nec regnum ac sas esse regem sacrorum
virorum vestigalia rumpere, neque sectam olim censuisse; neque
patri se tantum cessimum adversatos, sed plures in ea re socios
habuisse, qui mutuo mox animo fabricarent. Matthiae din nos
visse mores, neque illud ignorare, temitatem hanc et sibi et multis
olim fore. Denum quando ita volunt, cognitoque, se nunquam, regi
parituros. Cum ii omnes ipso, regioque nomine fidem dedissent,
et decimarum loco pecuniam regendi dem, relentibusque paucis
Dans. Dec. IV. L. III. nondum subscripsissent Barbirinus.

1472.

Ruffelli ad Florianj; Memoria Hungarorum ex Felmedi, Istvanfi Epi-
scopi Sirgonienses et Bonfinius. d) Galeotus e) Epistola Joan. de Tuzina
ephemeridum. f) Fandery historia Ep. mus Vaudemfis g) Camerarius
historia Eulenad. Tom VI. Kerwai Jesuitae Königsteinben. h) Engel.
Gray. i) Corbi, Bonfinius.

De erről
De Szóljanak már kiscles kinsőlből mentem tettei, és tisztességei:

A' kinsőlk, mellyekből adataim meríttek ki:

Elsői egyesűl
Lőj Országai Vitéz arpyhai Szpolgári tisztelettel amaz ős-régi nemesső
Családsőkel, a hudomanyok, és Hyjmüvesseck, kerestei, gyakorlási,
nemtő kenaki, melly ka mellőzik szeretnek magyarázni, hogy több ország kinsőlben ősfeny
Magyarok Olaszok, Vlamaiesek, Gaimár, Lippai, Lichtagi, Lelkinek, nem csak
fenyes helyeken, de jeles országokban is apródi kinsőlő legyenek. mikor ket
tesszük: s mellyek által mérték kí, hogy országok Kalott, Vlamiaselk, Gaimark.
Lippa Lichtenstek példaktjok magyarok tiszteli tesznek. Kiscsegére azon
Szándokk, melly olly kesalmas kéjpaiodei Hőle á hidegnaki nyugyen ő és
Magyar vala, de példáit is a kő több Kövekben nagy ászkenek, Olah, Vlamis
Gaimar, Lippai, Lichtenstek, kitnek Vitézek mikor, elődöl ászkor magyar fősaj
hőle Gyakran mikor
Kiscs elődei Kikor mikor-elődei Vitézek magyar fősaj
Szeben nem tenek a kő tisztelkönyvenk.